

כאמ"ר קרן לא שם כמ"ר... (מאמר קצר על חשיבות התורה)

עלון שבועי

מראי מקומות לעיון
בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת"
רחוב שאנת אריה 25/17
קרית ספר 71919 מודיעין עלית
ארץ ישראל

גליון מספר 265

הוצאת ע"י בנים הנד"צ
הר"ר אברהם אליעזר מרקביץ שליט"א לונרן
לע"נ הר"ר צבי בדר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, ז' מר חשוון התשס"ט. מסכת קידושין דף כח - דף לד

כתב, דהאי לוקה לאו מלקות ארבעים הוא, אלא מכת מרדות מדרבנן. והקשה, דלפי זה, אמאי בממור סופג ארבעים. ותיירך, דשאני ממור, לפי שהוא אומר שחבירו עבר בלאו, לכך סופג את הארבעים כדין עובר בלאו. עוד כתב, דשאני הכא דהכי איתמר בהדיא, אבל סתם מכת מרדות שיעורה לפי ראות בית דין. (ט) גמ', שמתעב מן טבע נעשה חליפין. הקשה התוס' הרא"ש, במה יש להכיר אם נתנו בתורת חליפין או בתורת דמים. וכתב, דמרש"י בד"ה החליף, דכתב, "דכי יחבינהו ניהליה בתורת קנין סודר קני כי סודר", משמע, דפירש דמיירי שנתנו בתורת חליפין. וכתב, דדעתו דאפילו בסתם, כיון שנתן לו המטבע כדי להחזיר כדרך שרגילים לעשות בקנין סודר, ניכר בדעתו שרוצה שיהא בקנין סודר. וברשב"א הביא, דהריב"ם פירש, דהיינו כשאומר מעות הללו בחפץ זה, ושניהם בעין.

דף כח ע"א (א) גמ', ממון שניתן להיתבע בעד אינו דין שמגלגלין. הקשה העצמות יוסף, דאיכא למיפרך מה לטוטה שכן שבועתה על הספק, וכיון דהחמירה תורה בשבועה החמירה נמי בגלגול, מה שאין כן בממון. ותיירך, דכיון דשבועתה היתה על הספק, בדין היה שלא יגלגלו עליה.

(ב) רש"י ד"ה שלא ניתנה להיתבע, בתוה"ד, דיליף דבר דבר מממון. הקשה בחידושי הגרע"א, נימא דנילף דבר דבר מממון, דברירור לא הוי אלא על ידי ב' עדים אבל שבועה על ידי עד א' ונשאר בקושיא.

(ג) בא"ד, שם. הקשה הזרע יצחק, דבטוטה (לא): איתא, דהך גזירה שווה ד"דבר דבר" לא איתא לטומאת טוטה, אלא לטומאה בעלמא, בלא קנוי ובלא סתירה, דלא מהימן עד א'. וכעין זה הקשה המקנה. וכתב דצריך לומר, דרש"י שיגרת לישנא דמתני' דטוטה (שם) נקט, ולא דקדק.

(ד) רש"י ד"ה מנלך, דטוטה כל שבועתה ספק. הקשו הרמב"ן והרשב"א, דאיכא נמי שבועת השומרים דעיקרו ספק. וכתבו דיש מפרשים, דאף היא ברי היא, הואיל וברי שהפקיד, ואינו יודע שנפטר ממנו חשבינן ליה כברי. והקשה הרמב"ן, דהא אין חיובן של שומרים עד שעה שאירע בהם אונס, וכדאמרין בבבא קמא (ק"ב). לכך כתב, דקבעי מנלן במודה במקצת, אבל שמא של שומרים הואיל וחייבה עליו תורה שבועה בפני עצמו אינו בכלל. וכתב, דלדברי האומר דעד אחד בשמא אינו קם לשבועה, אפשר לפרש דהכי קאמר, אשכחן ברי דניתן לישבע בעד אחד, שמא דלא ניתן לישבע בעד אחד מנא לן. ובריטב"א ביאר, דשפיר גמרינן מסוטה, כל היכא דהוי כוותיה, דהיינו שאין עיקר השבועה חמור מגלגולה, שהרי היא שמא על שמא, ודכוותיה נמי מגלגלים בעלמא שמא על שמא, או ברי על ברי, וכל שכן ברי על שמא שהגלגול חמור מן העיקר, אבל שמא על ברי בעי מנלן, כיון דהגלגול קל מהעיקר.

דף כח ע"ב

(יא) גמ', יש דמים שהם כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה. פירש רש"י בד"ה כיצד, בדמעות שהוא חייב לו בא לקנות הפרה. והקשה הרשב"א, מהא דאמרין לקמן (מו.), דהמקדש במלוה אינה מקודשת דמלוה להוצאה ניתנה. ותיירך, דיש לומר דקונה במחילת המלוה. ובמהרש"א כתב, דלא מצי למיתני הכי בשאר מלוה, דכיון דשכיח הוא, גזרו רבנן שמא יאמר לו נשרפו וכו'. ובעצמות יוסף הביא שו"ת הר"י מגאש (סימן ק"ג) דכתב, דמה שאמר מילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן, מיירי במי שהחליף דמי שור, דאותם דמי שור אינם מלוה אצל קונה השור, כדי שנאמר להוצאה ניתנה, אלא הוי כמי שהביא המעות בעת שקנה ממנו הפרה, מה שאין כן בחוב דעלמא.

(יב) תוס' ד"ה שמא, ויש לומר דלהא ליכא למיחש וכו'. התוס' בבבא מציעא (מג.) בד"ה מאי אריא תירצו, דלר' יוחנן דאית ליה דבר תורה מעות קונות, לא הפקיעו כח שיש למוכר, במעות שיכול להשתמש בהם, כיון דקונות מן התורה והוי שואל עלייהו, ולא מצי אמר ליה נשרפו מעותיך בעליה. והרי מהאי טעמא תיקנו משיכה. וביאר המחנה אפרים (סימן י"א מקנין מעות), דלר' יוחנן, לא תיקנו רבנן לבטל קנין מעות אלא לגבי החפץ. דהיינו, שאינו קונה החפץ עד שימשוך, אבל לענין המעות אוקמה על דבר תורה, וקנויים למוכר.

(יג) מתני', רשות הגבוה בכסף, בירושלמי (פ"א ה"ו) יליף, דגובר שנתן מעות במטלטלין קנה, משום שנאמר "לה" הארץ ומלואה". וביאר המאירי, דהקדש קונה מדין חצר, דכל העולם כולו חצירו של גבוה. והא דאיצטרך לקנין חצר, ולא סגי בכסף עצמו, משום, דהירושלמי אויל לריש לקיש, דלית ליה דבר תורה מעות קונות. וכתב הקהילות יעקב (סימן לא), דלפי זה מבואר, דגובר הקונה מהדיוט ליכא דין "ונתן הכסף וקם לו", דאי לאו הכי מאי שייכא לפלוגתא דר"ל ור' יוחנן.

(יד) גמ', אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. כתב הריטב"א (כח.), דהאי "כמסירתו" דקאמר, לאו מסירה ממש, דאם כן בדברים שאין נקנין במסירה להדיוט, כגון קרקעות לא זכי בהו גבוה באמירה, והא ליתא, דהאומר בית זה הקדש קנה. אלא כל חד וחד בהקנאה דיליה, ובשטרות הוי בכתיבה ומסירה וקרקעות בחזקה. ובתוס' בבבא בתרא (עו.) ד"ה קני לך כתבו, דאין יכול להקדיש שטרות אפילו בכתיבה ומסירה, כיון דמכירתם אינה אלא מדרבנן ולא תקנו רבנן שיוכל להקדישם, לפי שאין להקדש כל כך צורך. ובקהילות יעקב (בבא בתרא סימן לח.), ביאר פלוגתתם, דתוס' סברי, דמכירת שטרות אינו מכירת גוף החיוב אלא מכירת

(ז) גמ', הקורא לחבירו וכו' ממור סופג את הארבעים. כתבו התוס' בד"ה הקורא, דכיון שאומר שחברו עבר בלאו וכו'. והקשה המהרי"ט, הא אפשר דנשאת על פי בית דין ששמעה שמת בעלה. וכתב, דיש לפרש, דלוקה אלאו ד"לא תלך רכיל" דמיניה נפקא אזהרה למוציא שם רע. והר"ן ("א. מדפי הרי"ף) כתב, דסופג את הארבעים משום דמוקי ליה בלאו ד"לא יבא ממזר", ואם יבא על בת ישראל מיחייב מלקות.

(ח) רש"י ד"ה סופג את הארבעים, היו קונסים מכת מרדות. כתב הפרי חדש (או"ח סימן תע"א סעיף ב'), דמהכא יש להוכיח דאף במכת מרדות מספר המכות הם כשל תורה, אלא שאינן חזקות כמותן. וכתב דברש"י ביבמות (נב.) ד"ה והתניא,

והוא דנקט "בי דינא", משום דהם ממונים על הציבור להזהיר את העם. ובאפיקי
ים (חלק ב' סימן לד) כתב, דהוי חיוב דווקא על בית דין. והוכיח, מהא דאיתא
בחולין (פז), שחט ולא כיסה וראהו אחר, מנין שחייב לכסות, שנאמר "ואומר לבני
ישראל" אזהרה לכל בני ישראל, ואילו במילה אמרינן "מחייבי בי דינא", מוכח
דהוי דווקא בית דין. וכתב, דאיכא נפקא מיניה, דהיכא דהחיוב על בית דין, יכולים
למולו גם על ידי עכו"ם וקטן.

ח) גמ', והיכא דלא פרקיה אבוה מחייב איהו למיפרקיה. כתב העצמות יוסף,
דהטעם דגבי מילה איצטריך קרא לבי דינא, ואילו גבי פדיון לא אמרה הגמ' שביט
דין חייבין לפדותו. משום דבמילה ליכא חסרון כ"ס. אבל בפדיון הבן דאיכא חסרון
כ"ס לתת ד' סלעים לכהן, אין בית דין מוזהרין עליו.

ט) גמ', וכל שאינו מצווה לפדות את אחרים וכו'. הקשה המקנה, מהא דאיתא
בבכורות (מוז), דלווייה שילדה, בנה פטור מחמש סלעים וכו', ואף דפטור מפדיון
עצמו, מכל מקום הוא חייב בפדיון בנו מישראלית. ואמאי לא אמרינן, כל שאינו
חייב בפדיון עצמו אינו מצווה לפדות את אחרים. ותירץ, דדווקא גבי נקבה שהיא
פטורה מצד עצמה, אמרינן כן, אבל בנה שאין הפטור מצד עצמו, אלא שאמו
פטורתו אינו בהאי כללא.

י) גמ', הוא לפדות ובנו לפדות. הקשה החזון איש (קידושין סימן קמח), דיתן לכהן
במתנה ע"מ להחזיר ויחזור ויפדה השני. ותירץ, דאיירינן בגוונא שאין הכהן רוצה
לקבל במתנה על מנת להחזיר. ובמנחת שלמה (ח"א סימן כו) הקשה, דיכול
להבטיח על ידי שבועה לכהן מסוים שבתחילה יפדה אצלו במתנה על מנת
להחזיר, ובפדיון השני יתן לו ד' סלעים לחלוטין, ובאופן זה ודאי ישיכים הכהן
לקיים מצוה של פדיון הבן, וגם לזכות במתנה גמורה של ד' סלעים. ובשו"ת הר
צבי (יו"ד סימן רמז) תירץ, דבאמת, אם יחזיר הכהן את הכסף יוכל לפדות אחר כך
אף את בנו, אלא דחיישינן שלא יחזיר הכהן, וכדי שלא יתבטל הפדיון יצטרך
למחול על התנאי, לכך אמרו שיפדה קודם את עצמו שלפחות הוא יהיה פדוי.

דף כט ע"ב

יא) גמ', כל היכא דליכא אלא חמש סלעים. הקשה הביאור הלכה (או"ח סימן
תרנ"ו בד"ה אפילו מצוה עוברת), הא אפילו למצוה עוברת אין צריך לבזבו יותר
מחומש מנכסיו. ותירץ, דמי שאין לו אלא ה' סלעים, ומתפרנס ממלאכתו ולא
יגרע פרנסתו במה שיוציא על המצוה, צריך להוציא יותר מחומש, ורק להוציא הון
רב אינו מחויב, שמא יעני ויצטרך לבריות. עוד תירץ, דרק לשלם על המצוה יותר
משויה אין צריך יותר מחומש, אבל לשלם על המצוה כשויה חייב לתת כל מה
שיש לו. ובשו"ת אגרות משה (או"ח חלק ה' סימן מ"א) תירץ, דדוקא היכא
דהמצוה אינה הכרח להוצאת כסף, כגון אתרוג וכדומה, שאם יש לו אינו חייב
לקנות דווקא בכסף, ונמצא שאין הוצאת הכסף עצם המצוה. בכהאי גוונא אמרו
שיעור עד כמה מחויב להוציא להשיג המצוה. וטעמא, משום דכשאיין לו
אתרוג אי אפשר לחייבו ליתלו. אבל בפדיון הבן, שהתורה חייבתו בתניית טרף כסף
דווקא, ודאי חייב אף עני, אם יש לו חמשה סלעים, אפילו שהם כל נכסיו ולא
ישאר לו כלום, ככל מצוות שהתורה חייבה לכל מי שיש לו. והחזון איש (נשים
קידושין סימן קמח) תירץ, דפדיון הבן שאני מכל המצוות, כיון דאיכא שיעבוד
נכסיו.

יב) גמ', אוזל כהן וטריף ליה ממשעבדי. הקשה השיטה לא נודע למו, היאך טריף
הא ממון שאין לו תובעין הוא. ותירץ, דאיירי כגון דכתב ליה יצחק הרשאה. ועוד
תירץ, דאיירי במכירי כהונה. וביד דוד הביא בשם המהרי"ט אלגזי שהקשה, דמאי
הרשאה שייך בדבר שהמרשה חייב לאחרים, והוא עצמו אינו יכול להוציא מיד
הלקוחות, כי אם הכהן שהוא הבעל חוב, והרשאה לא שייך אלא בממון שחייבים
לו אחרים. ותירץ, דמיירי שהבן נותן הרשאה לכהן שיתבע מאביו, והכהן גם כן
יכול לטרוף, כיון שבא בהרשאה ממי שהוא חייב לו.

יג) תוס' ד"ה ואוזל כהן, וקשה דאירבה יש אונאה ללקוחות דמצות גופו עדיף.
ביאר המהרש"א (ארש"י ד"ה ככתובה) בדעת רש"י, דאף דכולי עלמא סבירא להו
דמצוה דגופיה עדיף בדאיכא נמי חמש משועבדים, הכא קאמר ר' יהודה דמצות
בנו עליו יותר ממצותו, דהיינו להקדים מצות בנו מבני חורין, משום דמצותו היה
כבר חל על אביו. וכן כתב הפני יהושע, דהיינו היכא דאי אפשר לקיים שניהם. מה
שאיין כן היכא דיש בידו לקיים שניהם, יש לו לקיים תחילה פדיון בנו, שיעקר
מצותו עליו. אמנם הרמב"ם (פ"א מבכורים ה"ד) כתב, דכשאפשר לקיים שניהם
יפדה תחילה את עצמו ואחר כך יפדה בנו.

יד) גמ', לפדות את בנו ולעלות לרגל. ביאר תוס' ר"י הזקן, דאיירי דאין בידו כדי
לזה ולזה, ושתי מצוות אלו צריכים הוצאה. והקשה הרש"ש, הא לשון הגמ'
"פודה את בנו, ואחר כך עולה לרגל", דמשמע, דאיירינן לענין הקדמה. ותירץ, דיש
לומר, דאף שלא ישאר לו אחר הפדיון מצות לעלות ראייה, מכל מקום יעלה, דאולי
ישגי שם מצות בהלואה או במתנה. ובמאירי כתב, דפודה בנו ואחר כך משתדל
לחזור אחר הוצאת הרגל. אמנם, השיטה לא נודע למו ביאר, דיש בידו לעשות את
שתיהן, והנידון איזה להקדים.

טו) גמ', פודה את בנו ואחר כך עולה לרגל. הקשה בהגהות הר"ל, דלכאורה רגל

שעבוד, והמשועבדים אינם ברשותו. והריטב"א סבר, דמכירת שטרות היינו מכירת
החוב, דמצי מקדיש אף באמירה בלבד, דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט.

טז) גמ', כיצד רשות הגבוה בכסף גיזבר שנתן מצות בבהמה אפילו בסוף העולם
קנה. כתב המהרי"ט, דהטעם דלא חיישינן שמא יאמר לו נשרפו חייך בעליה,
משום דבהקדש מזורו טפי משלו וטורח ומציל. ובהגהות פורת יוסף (כט). ביאר,
דהדיוט שקנה מהקדש בכסף, לא יאמר הקדש להדיוט נשרפו חייך בעליה, משום
דלא ממנין גיזבר איניש דלא מעלי. ובמקנה כתב, דדווקא בהדיוט תיקנו, כיון
שהמוכר אינו יכול לומר לקונה נשרפו מעותיך, דשומר חנם הוא, אבל להקדש
שאיין חייב לשלם אם פשע, לא תקנו, דאם לא יקנה בכסף יאמר להקדש נשרפו
מעותיך בעליה.

טז) רש"י ד"ה חזקה, משיכה. ביאר המאירי, דהיינו חזקת קנין, כלומר דרשות
הדיוט, אינו קונה בכסף, אלא בשאר קנינים, כגון משיכה או הגבהה או אחד
משאר הקנינים שהזכור, ולא חזקה ממש, שאין מטלטלין נקנין בחזקה. וכתב, דאין
לפרש דאיירי בקרקע, דהא אף הדיוט קונה בכסף.

יז) גמ', גזבר שנתן מצות בבהמה. ביאר המאירי, דאף דאמירתו לגבוה כמסירתו
להדיוט, הוצרך הגזבר ליתן מעות, דמשנתן מעות אף הוא אינו יכול לחזור, הואיל
וכיוצא בו בהדיוט הרי הוא במי שפרע.

דף כט ע"א

א) גמ', משכו במנה ולא הספיק וכו'. פירש רש"י ד"ה משכו, דאיירינן בהדיוט
שמשך חפץ של הקדש מיד הגזבר במנה. וכתב הרשב"א, דהוא הדין לגזבר שנתן
מעות של הקדש, ולא הספיק למשוך את הפירות עד שהחלו שאינו חוזר בו, דכיון
שמעות קונות דבר תורה, והדיוט שבא לחזור בו מקבל עליו מי שפרע, הקדש אינו
חוזר בו. והקשה על הרמב"ם (פ"ט ממכירה ה"ב) שפסק, דהגזבר חוזר בו, שלא
יהא כח הדיוט חמור מהקדש. וכתב הכסף משנה, דהרמב"ם דייק לה, מהא דכתב
בהקדש 'נותן הכסף'. וקשיא כיון דגבי הדיוט מעות קונות מדאורייתא, למה לי
להאי קרא. אלא דאתי ללמד, דדווקא קונה מן ההקדש בכסף, אבל לא מוכר
להקדש. והקשה המקנה, מהא דכתב רש"י לעיל (כו) בד"ה דבר תורה, דהא דאמר
ר' יוחנן דבר תורה מעות קונות, נפיק מהאי קרא ד'נותן הכסף וקם לו'. וכתב
ליישוב דעת הרמב"ם, דמה שקנה הקדש מדין תורה היינו מטעם דהוי כמסירה,
וקנה מטעם משיכה כיון שנתן דמים, וכיון דאין הקנין בכסף אלא במסירה, שפיר
אמרינן דלא גרע כח הקדש מכח הדיוט דלא הוי כמסירה. אבל פודה מיד הגזבר
דעיקר הקנין בכסף, שפיר אמרינן דאטו הדיוט לאו במי שפרע קאי. (ועיין באות
הבאה)

ב) גמ', לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. ביאר הנתיעבות המשפט (סימן קצט
סק"ד), דאף דבהקדש לא שייך נשרפו חייך בעליה. מכל מקום כיון שכבר עשו
משיכה, והוי קנין גבי הדיוט, אמרינן לא יהא כח הדיוט וכו', דלא פלוג רבנן.

ג) תוס' ד"ה אטו הדיוט, דהתם גבי יתמי מדאורייתא דינם כהדיוט. ביאר
המהרש"ל (גיטין נב), דעיקר קנינו במשיכה. אף דמדאורייתא נמי קונה בכסף לר'
יוחנן, מכל מקום סתם קנינו להיות קונה ממש שלא יוכל לחזור, אינה אלא
במשיכה.

ד) מנתי, מצוות עשה שהזמן גרמא וכו' נשים פטורות. ביאר הילקוט שמעוני
(שמואל א' פ"א), לפי שאין להם אליו לב אחד. וביאר הזית רענן, דאין יצר טוב
שולט בהם כל כך, ואם כן מצות עשה שאינו נוהג תמיד, קרוב שלא תקיים אותו,
לפיכך פטרה הכתוב. ובבכור שור (ויקרא כ"ג מ"ב) ביאר, דפטורות לפי שהן
ברשות אחרים ויש להן בעלים, ושמא לא יתרצו להם בשעת הזמן שיוכלו לעשות
המצוה בזמנה, או יצוה עליהם שום דבר שלא יהא להם פנאי.

ה) תוס' ד"ה אותו ולא אותה, בתוה"ד, ויש לומר כיון דמיום השמיני והלאה אין
לה הפסק לאו זמן גרמא הוא. המנחת חינוך (מצוה ב' סק"ד) נסתפק, אם
כשהגדיל, דמצוה עליה נמי רמיא, מצוה האב ולא נפקע ממנו המצוה, או דלמא
המצוה על האב דוקא כל זמן שאין החיוב עליו. ויש להוכיח מכאן דלא נפקע, דאי
לאו הכי, אכתי הוי זמן גרמא, דנתי דמצות המילה תמידית, מכל מקום מה שהוטל
על האב היא מצוה אחרת, והזמן גורם שיש למצוה משך זמן עד הגדלות, אלא על
כרחיך דאין לה הפסק, דמוטלת על האב אף בגדלותו.

ו) בא"ד, ויש לומר דאתיא כמאן דאמר התם דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום
ובין בלילה. כתב ההקילות יעקב (סימן לב), דמשמע דלמאן דאמר מילה שלא
בזמנה אינה אלא ביום, הויא מצות עשה שהזמן גרמא, ודריש קרא ד'אותו'
לדרשה אחרתא. ובטורי אבן (חגיגה טז:) תירץ, דמילה לא הויא מצות עשה
שהזמן גרמא, כיון דהלילה אינו מוטל מצוה, אלא מפסיק, ולא דמי לתפילין
וציצית דחשיב מצות עשה שהזמן גרמא, אף שחזרו ומתחייב למחור, דהתם כל יום
ויום הוי חיוב בפני עצמו, ולא משלמים עבור החיוב של אתמול, אבל מילה אותה
מצוה שהיה חייב אתמול חייב נמי מחור, דהא אין חיוב אלא מילה אחת.

ז) גמ', מחייבי בי דינא למימהליה. כתב המאירי בשם הגאונים, דאם אין שם בית
דין, ראשי הקהל חייבים בכך. וכן כתב המקנה, דהא דקאמר "מחייבי בי דינא",
לאו דווקא, אלא כל ישראל מצווין, דהא קרא סתמא כתיב "המול לכם כל זכר".

הדרה תיזמי

מסכת קידושין דף כט – דף ל

ח מרחשוון – ט' מרחשוון התשס"ט

צריך לפרש מידו. והש"ך (יו"ד סימן רמה סק"ה), והט"ז (שם סק"ב) דייקו, ממה שכתב השולחן ערוך (שם), שחייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה, דמשמע אף נביאים וכתובים. והמצפה איתן הוכיח כרש"י, מהא דאיתא בברכות (ה), "ואתננה לך את לחות האבן והתורה והמצוה", תורה זו מקרא, אשר כתבתיו אלו נביאים וכתובים.

ג) רש"י ד"ה אינו מלמדו משנה, אין חובת בנו עליו אלא במקרא. הקשה הים של שלמה, מהא דאמרינן לעיל (כט:), בעובדא דר' אחא בר יעקב, דאמר לבריה תיב את וכו', הא התם איירי בעל כרחך לענין משנה, מדקאמר חזייה דלא מיחדדין שמעתתיה, ומאחר שאינו מחויב כלל בלמוד בנו יותר מתורה, פשיטא דאיהו קודם. לכך כתב, דהני מילי, היכא דלא אפשר ליה, כגון דדחיקא ליה שעתא, אבל אם אפשר ליה, חייב לאגמוריה משנה תלמוד ואגדות. וכן פסק הטור (יו"ד סימן רמה). והקשה החזון איש (נשים קידושין סימן קמח), דאם כן כי פריך בגמרא, אהא דשמואל מבריייתא דתניא למדו מקרא אינו מלמדו משנה, לישני דההיא מיירי בדחיקא ליה שעתא. ודוחק לאוקמא דשמואל איירי דווקא בדחיקא ליה שעתא. לכך כתב, דיש לחלק, דמצות עשה המיוחדת בלימוד בנו אינו אלא מקרא, כדמסיק בגמרא. ומיהו אכתי האב חייב בחינוך בנו לשמור דרכי ה', והכא בסוגיין איירי מדין "ולמדתם" שכופין לכל אדם, ובוזה יוצא במקרא. ועיין באות ז.

ד) גמ', כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב וכו' שנאמר והודעת לבניך וגו'. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), הא "והודעתם" אמר משה לדור המדבר, שהיו בהן הרבה שקבלה מהר סיני, ומאי כאילו קבלה. ותירץ, דמכל מקום כיון דבערבות מואב בסוף ארבעים שנה נאמר כן, ולכולם אמר, שהיו בהם הרבה שלא עמדו על הר סיני. ועוד תירץ, דלא קאי כאילו קבלה מהר סיני, על האב, אלא על הבן שלא היה בהר סיני.

ה) גמ', שם. ביאר הרי"ף (עין יעקב) הטעם, דכיון שלא ניתנה תורה לישראל, אלא מתוך ערבות הבנים שהם ילמדו התורה בטהרה, ובהבל שאין בו חטא, אם כן, המלמד בנו תורה מראה שמקבל התורה מאהבה, כיון שמשותף להשלים ערבונותו ותקיים התורה בהבל שאין בו חטא, ומי שאינו מלמד בנו, אינו מקיים התנאי של קבלת התורה, שנאמר "והודעתם לבניך", וסמך ליה "יום אשר עמדת". ו) גמ', אל תקרי ושנתם אלא ושלשתם. ביאר הלוי' חן, דדייק מסיפא דקרא, דכתיב "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", ואיתא בגמרא לקמן, ושינתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו, ובסוכה (כח:), מסקינן, דהא למיגרס והא לעיונא, דחלק העיון אין לעסוק בו בהליכתו בדרך. אם כן, קשה היאך שייך "ושינתם" דהוא חלק העיון, על "ובלכתך בדרך", לכך אמר אל תקרי ושינתם אלא ושלשתם.

ז) גמ', לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה ושליש בתלמוד. הקשה התלמוד (חידושי אגדות), דמשמע דחייב אדם אף ללמוד עם בנו מקרא משנה ותלמוד, דהא כתיב "ושנתם לבניך", והא לעיל הקשתי הגמ' בפשיטות לשמואל מבריייתא דקתני למדו מקרא אין מלמדו משנה. ותירץ, דהך ברייתא דלעיל, לא איירי אלא בבן בנו כדמסיק כובולין בן דן ולא כובולין וכו', אבל בבנו חייב ללמדו מקרא משנה ותלמוד. והקשה המקנה, א"כ, אמאי איצטרך לשנויי לעיל, כובולין בן דן שלמדו אבי אביו וכו' הוה ליה לשנויי, דשמואל קאי על בנו ממש, כדקאמר עד היכן חייב ללמד את בנו, ועלה קאמר כובולין בן דן שלמדו מקרא ומשנה, ולא כובולין בן דן, דאילו התם אבי אביו, והכא אביו ממש. לכך תירץ, דהברייתא דלעיל מיירי בשכר, ומה שאמרה התורה, "ולמדתם אותם את בניכם", הוא חיוב על האב להשתדל ללמד את בנו מקרא, הן על ידי עצמו הן על ידי אחרים. והכא מיירי בחנם, דחייב אפילו משנה ותלמוד. וכתב, דיש להוכיח כן מקראי, דבקרא ד"ולמדתם" כתיב "לדבר בם", ובקרא ד"ושנתם" כתיב "ודברת בם", משום דקרא ד"ולמדתם" מיירי בהשתדלות לימוד בנו אפילו בשכר ע"י אחרים, לכך שייך ל' "ולדבר בם". אבל קרא ד"ושנתם", מיירי לענין החיוב על ידי עצמו ובחנם, לכך שייך לשון "ודברת בם" שהוא עצמו ידבר בם. ולעיל דמקשינן אשמואל ודאי מיירי בשכר, דהא אמר עד היכן חייב ללמדו. ועיין באות ג.

דף ל' ע"ב

ח) גמ', אמור לחכמה אחותי את וגו' ואומר וכו'. ביאר הרי"ף (עין יעקב), דהוצרכו לכל הני קראי. על מנת ללמדנו שהלומד תורה, יהיו דברי תורה שגורים בפיו שלא יגמגם, אלא כשם שברור שאחותו אסורה לו כך יהיה בקי דינינים, ויזכרם היטב. ואיך יגיע למדה זו שהיא מתנת אלוקים. על כך, אומר "קשרם על אצבעותיך", דהיינו על ידי אצבעותיך, לכתוב בידו ואצבעותיו את תלמודו, כי בכך נכתבים הם על לוח לבו, וכן על ידי הוראת ההתלמידים יהיה קבוע תלמודו, כנאמר, "ומתלמידי יותר מכולם".

ט) גמ', אפילו האב ובנו וכו' נעשו אויבים וכו'. כתב העצמות יוסף, דלא קשיא מהא דאיתא לקמן (לא:), דלא יסתור את דבריו ולא יכריעו וכו'. משום, דהכא ויכוחם מסייע להבנת הדברים ולהסיק אליבא דהלכתא.

י) גמ', כל זמן שרטיה זו על מכתך. הקשה המהרי"ט, דלרב יוסף דמפרש בסוטה (כא:), ברייתא דר' מנחם בר יוסי, דתלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה

לגבי פדיון הבן הוה תדיר, שהוא קבוע בחובה ג' פעמים בשנה, ופדיון הבן אינו כי אם מצוי. ותירץ, דכיון דמצוי טובא, הוה כתדיר לגבי כל רגל ורגל, וכמו מילה לגבי פסח. וכתב, דלפי זה מבואר, הא דסמכו לו הא "דתנו רבנן מי שיש לו חמישה בנים וכו'". לומר דמהאי טעמא חשיב טפי מצוי מרגל.

טז) גמ', פשיטא בפטר רחם תלה רחמנא מהו דתימא וכו'. ביאר הרא"ש (סימן מא), דהוה אמינא דאף הכא בעינן נמי ראשית אונו, קא משמע לן. והמהרי"ט כתב, דסלקא דעתך אמינא, דהני מילי לחייב את הבן לפדות את עצמו, אבל באביו לא מיחייב למיפרק אלא ראשית אונו דומיא דנחלה.

יז) גמ', ר' יהודה אומר אם בנו זריו וממולח ותלמודו מתקיים בידו בנו קודמו. כתב העיון יעקב, דלכאורה משמע דר' יהודה פליג אתנא קמא, וסבר דבשניהם שוים, נמי קודם הבן, וכדמייתא הא דרב אחא בר יעקב, דאמר ליה אנא עדיפנא מינך. והא דקאמר אם בנו זריו וכו', לאפוקי היכא שהוא זריו ובנו אינו זריו. וביאר, דהטעם משום דברא מוכה אבא, ואין אבא מוכה ברא. וכתב דמרש"י ד"ה אם היה בנו זריו לא משמע כן, דכתב, והאב רואה שיצליח ממנו. אלא משמע דר' יהודה לא בא אלא לפרש דברי תנא קמא, דדוקא בשניהם שוים האב קודם, מה שאין כן אם בנו עדיף חזיו ממנו הבן קודם.

יח) גמ', אפשר דמתריש ניסא. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), היאך דחה אותו אביו למקום סכנה על הספק דשמא יתרחש ניסא, וגם אם יתרחש ניסא יהיו מנכין לו מזכותיו. ותירץ, דודאי סמך אביו על חסידותו ושמותו תפילתו לא יהיה ניוק, ויהרוג את המזויק, ולא מקרי נס, אלא שהיה מסופק שמא קודם תפילה יתרחש ניסא וינכו לו מזכותיו, ומשום ספק זה אין למנוע הודאי שיהרוג אותו. וכתב, דהא דאמר להו למחר אי לא איתרחש ניסא וכו', משום דהיה מתרעם עליהם, שלא תלה הדבר בתפילתו אלא בניסא, והבאתם אותי לידי מדה זו שמנכין לי מזכותי. והבן יהודע ביאר, דיש שני אופנים בהצלתו א. שישאר המזויק אך לא יגש אליו ולא יזיק לו, וההצלה באופן זה אין נחשבת נס גמור, כיון דהמזויק עודנו בתוקפו, ורק לפי שעה נעדר הרע, ועל הצלה זו מנכין לו מזכותיו, כיון דטובת השמירה וההצלה נעשית לו לעצמו דווקא. ב. שיתפלה ויהרוג את המזויק, וזה נס גמור וגלוי לעין כל, ועל תועלת הצלתו ממנו, אין מנכין לו מזכותיו, כיון דבאופן זה אין התועלת לרב אחא דוקא, אלא היא תועלת לכל העולם, וגם אינה לזמן שעה אחת. ואם כן לאביו היה ברור שרב אחא ינצל, אלא דהסתפק באיזה אופן.

יט) תוס' ד"ה הא לן והא להו, בתוה"ד, על כן נראה לר"ת איפכא דר' יוחנן דאמר ריחים בצוארו ויעסוק בתורה לבני בבל דיבר. כתב העין אליהו, דלפי זה יש לבאר, הא דאמרינן ביבמות (סב:), אמר ר' תנחום אמר ר' חנילאי כל יהודי שאין לו אשה שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה, במערבא אמרי בלא תורה בלא חומה. דדהיינו דבארץ ישראל דוקא שרוי בלא תורה. והשתא אתי שפיר, דמשום דבני בבל היו עניים ולא היו יכולים לישא אשה וללמוד תורה, לכך אמרו בלא ברכה בלא טובה, התורה יהיה להם בלא אשה. מה שאין כן בארץ ישראל, דהיו עשירים ויכלו לישא אשה וללמוד תורה בטהרה.

כ) גמ', אמר ליה חזי דלא חזית להו לאפני עד דנסבת. הקשה העין אליהו, דאיתא ביבמות (סב:), דמי שנפשו חשקה בתורה כבן עזאי אינו צריך לישא אשה, ואמאי אמר דלא חזייה לאפיה עד דישא אשה, דלמא נפשו חשקה בתורה כבן עזאי. ותירץ, דהטעם דמי שלא נשא אשה לא פריס סודרא, משום דאיתא בשבת (עז:), סודרא "סוד ה' ליראייו", ופירש רש"י (שם) בד"ה סודרא, דרך תלמידי חכמים לעטוף סודר. ואמרינן ביבמות (סב:), במערבא אמרי בלא תורה, דמי שלא נשא אשה אין לו תורה, ואמרינן באבות (פ"ג מכ"א), אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה. ואם כן, מי שאין לו תורה אין לו יראה, וכיון דאין לו יראה אין יפרוס סודר, דשורשו "סוד ה' ליראייו". אבל כשישא אשה, יהיה לו תורה, וכשיהיה לו תורה יהיה לו יראה, ואז יפרוס סודרא. וכיון דהשיב לו דלא פרס סודרא מחמת דלא נסיב, הבין דנפשו לא חשקה בתורה כבן עזאי.

דף ל' ע"א

א) גמ', ואמרי לה מתמני סרי. כתב המקנה, דיש לפרש פלוגתייהו על דרך שאמרו חז"ל "בן חמש שנים למקרא בן עשר שנים למשנה בן חמש עשרה לגמרא", דהטעם דקבעו חמש שנים לכל אחד מפני שאמרו כל תלמיד שאינו רואה סימן ברכה בתלמודו חמש שנים שוב אינו רואה, וכיון שאמרו בן שמונה עשרה לחופה, אין לחשב אותה שנה, כדאיתא בכתובות (נו:). בתמניתין, כשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו, ונמצא דאם נחשב לגמרא חמש שנים, הוי מתחילת שיתסר עד תחילת כ"ב. ולפי מה דציטא בכתובות (נ:), דאינו יורד עמו לחייו עד י"ב שנה, וכתבו התוס' (שם) בד"ה שיהא אדם, דהא דתנן בן עשר שנים למשנה, לא שוירד עמו לחייו אלא לגלגל, יש לומר, דאיך תנא מיירי שצריך לירד עמו עד לחייו. ואם כן, מתחיל זמן המשנה מתחילת י"ג עד תחילת י"ח, ושנת י"ח לא חשיב, ונמצא שזמן התלמוד מתחילת י"ט עד תחילת כ"ד.

ב) רש"י ד"ה תורה, ולא נביאים וכתובים. דייק הפני יהושע, מהא דאמר רבא מקרא זו תורה, דמשמע כפירוש רש"י, דאם כולל גם נביאים וכתובים לא היה

כלומר שלא דרתי בשלימות אותיות שמי, דהיינו שם י"ה כולו ביחד, אלא דרתי אות אחת באיש ואות אחת באשה, שאם היה שמי י"ה כולו אצל האב או אצל האם, היה זלוול הבנים באב ובאם, נוגע בכבודי.

דף לא ע"א

(א) תוס' ד"ה כבר את ה', בסוה"ד, והיכא דלית ליה חייב לחזור על הפתחים לזון את אביו ואת אמו. ה**טור** (יו"ד סימן ר"מ) מביא דעת הרמ"ה, דאי לית ליה לזון ממונא לזיון באותו יום, אינו מחוייב לבטל ממלאכתו ולחזור על הפתחים. וביאר הב"ח, דסבירא ליה דהירושלמי פליג אתלמודא דידן, דאית ליה דהשווה הכתוב כבודם לכבוד המקום. הלכך, דוקא בדאית ליה לזון, הא לאו הכי לא מיחייב, דומיא דכבוד המקום. מיהו כתב, דכל המפרשים שפסקו כהירושלמי, סברי, דתלמודא דידן לא אמר השהו וכו', אלא להגדיל העונש.

(ב) גמ', כל העובר עבירה בסתר כו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), שינוי הלשון, דעל כח הנשמה, יצרו מתחדש עליו בכל יום להחסיאו בהרהור הלב, מה שלא היה דרכו בכך במעי אמו, ולכך מקרי דבר חדש. ואהא מייטי קרא ד"ר קרע על היום", דאין אדם ניצול מהרהור עבירה. אבל כח הגוף הגשמי שדרכו בכך, אמר שמתגבר עליו להוסיף על חומר, ומשום הכי אמר מבקש להמיתו, דבגוף שייך מיתתו. והרי"ף (בעין יעקב) ביאר, דר' יצחק איירי ברשע שהיצר הרע יכול לו בנקל, ובכל יום מתחדש להחסיאו פעם אחר פעם בלי כח וגבורה, ולכך הביא קרא ד"כל היום" שהוא בדור המבול שהיו רשעים, ור' שמעון בן לוי מיירי, בצדיק שנלחם עם יצרו הרע, וירא היצר כי לא יוכל לו, ומתגבר עליו בכמה תחבולות, ולכך הביא פסוק "צופה רשע", שהוא היצר הרע, לצדיק ומבקש תחבולות להתגבר עליו להמיתו. והעין יעקב ביאר, דהא דר' יצחק מיירי, דהיכא דרואה היצר הרע שלא יוכל לפתות אותו ולהסיתו ביום זה, מתחדש עליו ביום אחר, להסיתו בענין אחר. והא דר' שמעון בן לוי, שמתגבר עליו בכל יום, היינו לפי שהצדיק מוסיף מעלה על מעלתו בכל יום, וכל הגדול מחברו יצרו גדול, לכך בכל יום ויום מתגבר עליו יצרו לפי מעלתו ומדרגתו. והענף יוסף ביאר, דמתגבר איירי, בחטא אחד, כי מתגבר עליו פעמים רבות, אף שבתחילה לא ישמע לו. וכשרואה שאינו נשמע לו בחטא זה, מתחדש עליו בחטא אחר.

(ג) גמ', להשיאו אשה מנלן וכו'. הקשה הר"ן (יב: מדפי הרי"ף), אמאי לא פריך ואיהי מנלן דלא מחייבא. ותירץ, דמסתבר דכשם שפטורה מללמד את בנה ולפתותו, משום דאיהי לא מייפקדא, הכי נמי פטורה להשיאו, כיון דלא מייפקדא נמי אפריה ורביה. והקשה בהגהות הרד"ל, אם כן, לר' יוחנן בן ברוקא דאשה מצווה על פריה ורביה, נימא דחייבת להשיא בנה ובתה. עוד הקשה, דאפילו לרבנן הא אשה נמי מצווה על "לשבת יצרה". לכך כתב, דילפינן לה מהא דהאי קרא דירמיה, דילפינן מיניה חיובא להשיאו אשה, מישתעי באנשים ולא בנשים.

(ד) גמ', נתרשה שניהם שווים. ביאר הר"ן (י"ב: מדפי הרי"ף), דקא משמע לן, דמשום דנשאת לא פקע חיובא מינה. והפורת יוסף כתב, דאתא לאשמועינן, דלא תינמא כיון קודם שנתגרשה היה מוטל על החיוב על הן, נימא דכשנתגרשה יהיה מוטל כל החיוב עליה, קא משמע לן.

(ט) תוס' ד"ה שיש רשות, ואף על גב דמעשה ידיה לבעלה מדרבנן בעלמא וכו'. הקשה המהרש"א, הא מעשה ידיה לא שייך גבי מורא אלא גבי כבוד. וכן הקשה הרא"ם (פרשת קדושים פ"ט פס' ג'). ותירץ, דאין הכי נמי הפטור הוי מכבוד ולא ממורא, ואף דקרא ד"איש ואמו ואביו תיראו" מיירי לענין מורא, צריך לומר, דאם אינו ענין למורא תנהו לענין כבוד. והגור אריה (שם) תירץ, דמשכחת דפטורה נמי ממורא, כגון שאמר לה אביה האכיליני, והיא אינה עושה, עוברת על מורא, וגם על כיבוד.

(טז) גמ', בזמן שאדם מכבד את אביו וכו' אמר הקב"ה וכו' כאילו דרתי ביניהם. הקשה הרי"ף (בעין יעקב), אמאי לענין כיבוד אמר מעלה אני עליהם וכו', ואילו לקמן (לא), בענין שאדם מצער את אביו, אמר הקב"ה בלשון יפה עשיתי וכו'. ותירץ, דהיינו משום דמדה טובה מרובה ממדת פורענות, וכשמכבד את אביו ואמו, אומר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבודני, ונמצא שיש לו שכר כפול על כיבוד אביו, ועל כיבוד הקב"ה. אבל כשמצערם אין מעלה עליו הקב"ה כאילו ציערו להקב"ה. והעין אליהו ביאר, דכשצער את אביו ואמו, הרי הוא עושה מחמת צווי ה', ובהא גופא מכבד להקב"ה. מה שאין כן כשמצערם אינו מכוין למרוד בהקב"ה, ולא שייך למימר, מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וצערוני. לכך אמר, יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם שאלמלא דרתי ביניהם צערוני, דאפשר שהיו מצערים אותי כמו שצערו לאב ואם.

(יז) גמ', מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דהיינו שם י"ה המחבר ומשתף שם איש ואשה, כדאיתא בסוטה (יז). והקשה הבן יהודיע, דאם כן הרי הוא דר ממש, ולמה אמר כאילו דרתי. ועוד, הא איתא לקמן (לא), דבזמן שאדם מצער וכו' יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם, והיא כבר דר ביניהם, מחמת שנקבע יו"ד באיש וה"א באשה. ועוד, דאיתא בסוטה (שם), דמסתלקין אותיות י"ה וישאר אש ואש, בעבור חטא האיש והאשה עצמם, ולא בעבור שהבנים לא כבודם. לכך כתב, דאות יו"ד וה"א לא היו שתייהן באיש ושתייהן באשה, אלא נחלקו אות אחת באיש ואות אחת באישה. והיינו כאילו דרתי ביניהם, ולא דרתי ממש. ולכך אמר לקמן, יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם,

(א) תוס' ד"ה כבר את ה', בסוה"ד, והיכא דלית ליה חייב לחזור על הפתחים לזון את אביו ואת אמו. ה**טור** (יו"ד סימן ר"מ) מביא דעת הרמ"ה, דאי לית ליה לזון ממונא לזיון באותו יום, אינו מחוייב לבטל ממלאכתו ולחזור על הפתחים. וביאר הב"ח, דסבירא ליה דהירושלמי פליג אתלמודא דידן, דאית ליה דהשווה הכתוב כבודם לכבוד המקום. הלכך, דוקא בדאית ליה לזון, הא לאו הכי לא מיחייב, דומיא דכבוד המקום. מיהו כתב, דכל המפרשים שפסקו כהירושלמי, סברי, דתלמודא דידן לא אמר השהו וכו', אלא להגדיל העונש.

(ב) גמ', כל העובר עבירה בסתר כו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), שינוי הלשון, דעל כח הנשמה, יצרו מתחדש עליו בכל יום להחסיאו בהרהור הלב, מה שלא היה דרכו בכך במעי אמו, ולכך מקרי דבר חדש. ואהא מייטי קרא ד"ר קרע על היום", דאין אדם ניצול מהרהור עבירה. אבל כח הגוף הגשמי שדרכו בכך, אמר שמתגבר עליו להוסיף על חומר, ומשום הכי אמר מבקש להמיתו, דבגוף שייך מיתתו. והרי"ף (בעין יעקב) ביאר, דר' יצחק איירי ברשע שהיצר הרע יכול לו בנקל, ובכל יום מתחדש להחסיאו פעם אחר פעם בלי כח וגבורה, ולכך הביא קרא ד"כל היום" שהוא בדור המבול שהיו רשעים, ור' שמעון בן לוי מיירי, בצדיק שנלחם עם יצרו הרע, וירא היצר כי לא יוכל לו, ומתגבר עליו בכמה תחבולות, ולכך הביא פסוק "צופה רשע", שהוא היצר הרע, לצדיק ומבקש תחבולות להתגבר עליו להמיתו. והעין יעקב ביאר, דהא דר' יצחק מיירי, דהיכא דרואה היצר הרע שלא יוכל לפתות אותו ולהסיתו ביום זה, מתחדש עליו ביום אחר, להסיתו בענין אחר. והא דר' שמעון בן לוי, שמתגבר עליו בכל יום, היינו לפי שהצדיק מוסיף מעלה על מעלתו בכל יום, וכל הגדול מחברו יצרו גדול, לכך בכל יום ויום מתגבר עליו יצרו לפי מעלתו ומדרגתו. והענף יוסף ביאר, דמתגבר איירי, בחטא אחד, כי מתגבר עליו פעמים רבות, אף שבתחילה לא ישמע לו. וכשרואה שאינו נשמע לו בחטא זה, מתחדש עליו בחטא אחר.

הדף היומי

מסכת קידושין דף לא – דף לב

י מרחשוון – יא' מרחשוון התשס"ט

הידור קצת. ובר"ץ (יג: מדפי הרי"ף) כתב, דאם היה אביו מקפיד בדבר הרבה יקבל. והוכיח מהירושלמי (הובא בתוס' ד"ה ר' טרפון), מאמו של ר' ישמעאל, דאמרו ליה הואיל והוא רצונה הוא כבודו. ובברכי יוסף (סימן רמ סעיף כה) הביא מהפרי חדש דכתב, דאפילו אם יקפיד הרבה לא יקבל, משום דלא סגי דלא חלשא דעתיה. ובטורי אבן (מגילה כת. ד"ה אל תקרי) כתב בשם שו"ת הריב"ש, דאף דהרב שמחל על כבודו כבודו מחול, דתורה דיליה היא, היינו במידי דלית ביה בויון, אלא באותן דברים שחייב אדם לנהוג כבוד לרב, אבל על בויונו אינו יכול למחול, דארברה אסור למחול, דהתורה מתבזה בכך.

טז גמ', כי שמע קל כרעא דאמיה אמר איקום מקמי שכינה. בכסף משנה והגהות מימוניות (פ"ו מממרים ה"ג) כתבו, דמכאן פסק הרמב"ם שיש לקום בפני האב. ובחידושי מרן ר"י הלוי (פ"ה מתלמוד תורה הי"א), דייק מהא דכתב הרמב"ם, "ועומד מפניו כדרך שהוא עומד מפני רבו", דגם מפני אביו צריך לעמוד כמלא עיניו כמו ברבו המובהק, דכיון דחויב הקימה הוא משום כבוד ומורא, בעינן כמלא עיניו.

יז גמ', איקום וכו'. כתב החזון איש (קידושין סימן קמ"ח), דמשמע, דמצות קימה הוי בכלל כיבוד. והקשה, דא"כ למה פרטה התורה מצות קימה בחכם, כיון שחייב במוראו, דמרבין מ"את ה' אלוך תירא" וחייב בכבודם. ותיירץ, דמכל מקום רבתה תורה בעשה מיוחדת בקימה והדור. והקשה, למאן דאמר לקמן (לב:), דיניק וחכים לא, הא חייב בכבודו ובמוראו. לכך כתב, דנראה דאין קימה בכלל כבוד אלא אם חייבה תורה בהדיא, מיהו באביו שכבודו מרובה, קימה בכלל כבודו.

יח גמ', לקראת אימא מהו אמר לו איני יודע. הקשה המהרי"ט, מדוע אסור לצאת לקראת אמו, הא אפילו לקראת אחרים מותר, כיון שאינו יוצא להשתקע. דהא דאיתא בכתובות (ק"א), דאסור לצאת מארץ ישראל, הני מילי לדור, אבל לסחורה או לעסק שיש לו שם פשיטא דמותר. ותיירץ, דרב אסי הוה כהן, וכדאיתא בגיטין (נט:), ר' אמי ורב אסי כהני חשיבי דארעא דישראל, ולא מצי למיפק לחוץ לארץ, משום דגורו טומאה על ארץ העמים, ומבעיא ליה אי משום כבוד אימא מותר, כיון דטומאה דרבנן היא.

יט גמ', מכבדו בחייו ומכבדו במותו. הקשה בשו"ת הגר"ע א (סימן סח), דאיתא בכתובות (ק"ג), דאינו מחויב בכבוד אחיו הגדול אחר מיתת אביו, אף דכיבוד אשת אביו ואחיו הגדול, הוי מדין כבוד אב, וכמו שכתב הרמב"ן (שם), לפי שגנאי להם שיתבוו לתולדותם, ומשמע דאינו מחויב בכיבוד אב לאחר מותו. וכתב דיש לחלק, דענין שהוא כבוד וגדולה בעצמותו כמו לומר אבא מארי, דבוזה מגביה כבוד אביו, שייך נמי לאחר מיתתו, אבל כיבוד לעשות נחת רוח לאביו כעין מאכילו ומשקהו, דבוזה מונע צער לאביו, וכמו כן לכבוד אשת אביו ואחיו הגדול, שהוא ענין נחת רוח לאביו, ומניעת צער ממנו, בזה י"ל דלא שייך לאחר מיתתו, דלא איכפת לו בזה.

כ גמ', ת"ר חכם משנה שם אביו ושם רבו. כתב הרדב"ז (פ"ו מממרים ה"ג), דאם קורא אותו בלשון כבוד כגון רבי אברהם, ליכא זילותא. וכן פסק הרמ"א (יו"ד סימן רמ"ב סעיף ט"ו). ובביאור הגר"א (שם סקל"ו) כתב, דמותר לבן להזכיר שם אביו אם מוסיף ואומר "אבא" שהוא דרך כבוד, וכמו שמצינו בכמה מקומות, כגון אבא חלפתא, יוחאי אבא, ינאי אבא. ובשו"ת אגרות משה (יו"ד סימן קל"ג) כתב, דברבים, כל שאינו מכבדו ביותר, הרי הוא כמפחית, דהוי כמו גנאי, ולכן אסור להזכיר השם אף עם התוארים, וגם בלא הזכרת השם אסור לומר אבא לבד, שאין זה חשיבות לבן שאומר, וצריך דווקא לומר "אבא מארי".

כא גמ', איזהו מורא וכו' איזהו כיבוד וכו'. בספר המצוות להרמב"ם (מצוות עשה רי"א) כתב, דהיא שצוינו לירא מאב ואם, והוא שיתנהג עמהם כמנהג מי שהוא ירא ממנו שיענישוהו כמו המלך, וילך עמהם כדרך שילך עם מי שיפחד ממנו ויירא מהגיע לו ממנו. ובספר חרדים (פ"א ממצוות עשה אות לה) כתב, דעיקר מצות כיבוד אב ואם, שידמה בלבו שהם גדולים ונכבדי ארץ, שזוהו עיקר כבודם, ומתוך כך ודאי יכבדם בדבור ובמעשה.

כב גמ', כיבוד מאכיל ומשקה מלביש ומכסה וכו'. כתב הרשב"א (יבמות ו:), דעיקר מצות כבוד אב הוי דווקא במה שיש לו בו הנאה, אבל אמר לו לעשות דבר שאין לו בו הנאה, אין זה כבוד שנצטוו עליו, וכבוד כזה אין בו עשה של תורה שידחה אפילו לאו גרידא. וביאר הברכת שמואל (יבמות סימן ג'), דיש שני אופני כיבוד, ישנו כיבוד שהוא גוף עשה של תורה, ואם עובר הרי ביטל מצות עשה, וזה כיבוד שיש בו הנאה לאביו. ויש כיבוד שאין בו הנאה, ואף דהוי נמי בכלל מצוה דכיבוד, [אם עושה] אינו גוף המצוה באופן שעובר על ביטולו, ולכך אין בכוחו לדחות לא תעשה.

דף לב ע"א

א תוס' ד"ה אורו ליה, בתוה"ד, דלא יהא אלא אחר וכו' ועוד ראיא מירושלמי. הקשה המהרש"א, דדבריהם סתרי אהדי, דמתחילה כתבו, דהא דצריך לפרנסו משלו, היינו דוקא אם יש לבן ואין לאב, ובתורת צדקה. ובסוף דבריהם הוכיחו מהירושלמי, דאם אין לאב וגם אין לבן, צריך לחזר על הפתחים משום מצות כיבוד, וכל שכן דאם יש לבן ואין לאב, דצריך לפרנסו משום מצות כבוד. ובברכת שמואל (יבמות סימן ג') תירץ, דכיון דמחויב ליתן ממונו לאביו משום צדקה,

(מהדורא תנינא אה"ע סימן מה), דאם מת אביו וצוה לו לעשות כן, ורצון אמו בהיפוך, דישמע לאם, דכיבוד בחיים עדיף מכיבוד אחר מיתה. ולפי זה יש לומר, דכל שכן בנידון דידן, דאביו בחיים עדיף מכבוד אם דלאחר מיתה. אמנם כתב, דבשולחן ערוך לא משמע דהוא מהאי טעמא, דהא כתב דכבוד אב עדיף משל אם, ולא כתב דכיבוד מחיים עדיף מכיבוד לאחר מיתה. והוכיח כדבריו, מדכתב רש"י ב"ה שבן אלמנה, דאין צריך אתה למעשה אלא ללמוד. וקשה, מכל מקום אפשר דצריך לו למעשה, דאולי אמו צוותה לו דבר שיעשה אחר מיתתה, ואביו מקפיד בדבר, דתליא בדינא דגרושה, ועל כרחך דבכהאי גוונא צריך לשמוע לאביו. ובהגהות צמח דוד (שם) העיר, דיש לחלק בין מיתה, שהבן חייב עתה מחמת רצונה של אמו בחייה, ואז גם היא הייתה חייבת בכבוד אביו, לגירושין, שצויה עתה בזמן שאינה חייבת בכבוד אביו.

ח גמ', כי שמעו אמרי פיך מאמר פיך לא נאמר. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), דלכאורה שפיר קאמר אמרי פיך על שתי הדברות, "אנוכי" ו"לא יהיה לך", דמפי הגבורה שפיר קאמר, דהכי קאמר, דמשמע דלא הורו כששמעו מתחילה על מאמר אחד שהוא "אנוכי", עד ששמעו עוד מאמרות, ועל כרחך דלא על "לא יהיה לך" נתכוין, דאמאי הורו טפי כששמעו גם "לא יהיה לך", מששמעו רק "אנוכי", אלא על כרחך נתכוין הכתוב, כששמעו גם כיבוד אב ואם, וכדמסיק דכששמעו "אנוכי" וגם "לא יהיה לך" אמרו לכבוד עצמו.

ט גמ', עד היכן כבוד אב ואם צא וראו מה עשה עובד כוכבים. הקשו התוס' הרא"ש, והר"ן (יג: מדפי הרי"ף), הא לקמן (לב:), מסקינן דכבוד אב הוי משל אב, ואם כן אמאי הפסיד בשבילו ששים רבוא שכו. ותיירצו, דהא דאמרינן משל אב, הני מילי לכבודו, אבל כדי שלא לצער, יש לו לאבד כל ממון שבעולם. עוד תירצו, דכי אמרינן משל אב, הני מילי בדאיכא חסרון כיס, אבל הכא מניעת הריווח הוא.

י גמ', בקשו ממנו חכמים אבנים לאפור. כתב הריטב"א, דמעשה זה היה בבית שני, שהרי פרה אדומה שעשה משה הספיקה לכל ימי בית ראשון. והקשה, דמנין היה להם שמיר בבית שני הא אינן נעשות אלא בשמיר, ואיתא בסוטה (מח:), דמשחרב בית המקדש בטל השמיר. ותיירץ דיש לומר, דלאו משחרב בית ראשון קאמר, אלא משחרב בית שני.

יא תוס' ד"ה גדול המצוה ועושה, נראה וכו' דמי שמצווה ועושה עדיף לפי שדואג וימצטער יותר פן יעבור. והריטב"א כתב, דעדיף משום דזה שטן מקטרגו כשהוא מצווה, וזה אין שטן מקטרגו, ולפום צערא אגרא. ועוד כתב בשם הרמב"ן, דהמצוות אינן להנאת הקב"ה, אלא לזכותינו, ומי שמצווה קיים גזירת המלך, שכו הרבה יותר ממי שלא קיים מצוות המלך, ומכל מקום אף הוא ראוי לקבל שכר, שהרי מטוב לבב וחסידות הכניס עצמו לעשות מצות השם יתברך, ודווקא במצוה שצוה השם יתברך לאחרים ויש לו בהן רצון, אבל העושה מאליו מצוות שלא צותה להם תורה כלל, עליו נאמר דנקרא הדיוט. וכן כתב המאירי.

יב תוס' ד"ה ר' אליהו ור' יוחנן, מכאן מדקדק ר"ת וכו'. כתב הר"ן (יג: מדפי הרי"ף), דלאו ראייה היא, דאף על גב דסומא לר' יהודה פטור מן המצוות, הני מילי מדאורייתא אבל מדרבנן חייבי מיחייב, ומשום הכי הוה מצריך רב יוסף לברוכי. והוכיח דהוי מדרבנן, מהא דתנן במגילה (כד:), רבי יהודה אומר, כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרס על שמע, לפי שלא נהנה במאורות כדי שיברך עליהן, ומשמע דווקא אם לא ראה, הא ראה פורס, ואם איתא דסומא לרבי יהודה פטור אפילו מדרבנן, אם כן כשראה, אמאי פורס הרי אינו מחויב בדבר, וכל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן, וליכא לפלוגי בפתוח ונסתמא, וכדמוכח בבא קמא (פז:), דאפילו פתוח ונסתמא פטור, אלא ודאי אפילו לרבי יהודה מיחייב מדרבנן, ומשום הכי מוציא אחרים ידי חובתן דכיון דברכות קריאת שמע מדרבנן, אתי דרבנן ומפיק דרבנן.

דף לא ע"ב

ג גמ', אמר רבי אבהו כגון אבימי ברי קיים מצוות כבוד. הקשה המקנה, היאך ביטל תורה משום כבוד אביו, הא אמרינן במגילה (טז:), גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם, וכדיליף התם מיעקב, שלא נעש על ששימש י"ד שנה בבית עבר. ותיירץ, דיש לחלק בין כיבוד למורא. וכתב, דהא דאמרינן בסמוך, איזהו כיבוד מאכילו ומשקהו, היינו דווקא כשלא צוה לו אביו, אבל אם אמר לו השקיני, הוי בכלל מורא, דאמרינן דלא יעבור על דבריו. ואם כן יש לומר, דדוקא ביעקב שהיה רק מצות כבוד לחוד, שלא היה אצל אביו כדי לכבדו, תלמוד תורה עדיף מיניה, אבל אם אמר לו אביו השקיני מים, מורא עדיף מתלמוד תורה.

יד תוס' ד"ה איסתייעא, בתוה"ד, כך בני קרח שהיו בלועים וכו'. הקשה הרש"ש, הא כתיב "ובני קרח לא מתו". וכתב שהריטב"א כתב בשם הירושלמי, דכיון שראה אסף שהיה מבני קרח שטבעו לארץ שערי בית המקדש, שמח ואמר, מי שעתיד להעלות שערים אלו עתיד להעלות אבי אבא. וסיים שלא מצא זאת בירושלמי.

טז גמ', מאביך לא תקבל וכו'. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דאפילו למאן דאמר לקמן (לב:), דבין האב ובין הרב שמחל על כבודו כבודו מחול. היינו הכבוד שראוי התלמיד לעשות לרבו, אבל אם הרב עושה כבוד לתלמידו כי הכא, אינו מחול, דמכל מקום חלשא דעתיה. והמקנה כתב, דמכל מקום צריך לעשות לו

הדרגת היוזמי

מסכת קידושיין דף לב - דף לג

יא מרחשוון - יב' מרחשוון התשס"ט

אף שאפשר לעשותה על ידי אחרים, לא יניחנה. דהא קיימא לן **בברכות** (יא). דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ולא מפלגינן בין מצוה למצוה. עוד כתב, דאפילו כשאפשר לקיים שניהם אמרינן דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. אמנם **התוס'** **בבבא קמא** (נו): **ד"ה בההיא הנאה** כתבו, וכשאפשר לקיים שניהם לא אמרינן כן, דסברא הוא. דכי אפשר דאדם שיש לו תפילין בראשו וציצית בבגדו ומוזה בפתחו, יפטר מן המצוה. **ובהגהות הרד"ל** נסתפק, בעוסק בתלמוד תורה, מה דינו דהרי בשעה שמשמש לאביו מבטל מתלמוד תורה, ואי אפשר לעשותה על ידי אחרים, או דלמא כיון דאין שיעור לתלמוד תורה יבטל. וכתב, דכי היכי דהעוסק בשאר מצוות, אין מפסיקין אפילו לחמורה ממנו, הוא הדין גבי תלמוד תורה.

ט גמ', האב שמחל על כבודו כבודו מחול. כתב **בשו"ת הרדב"ז** (סימן תקכ"ד), דאפילו אמר האב לא בעינא, אכתי מצוה איכא, ואם כן לא תועיל המחילה אלא לפטור אותו מעונש.

דף לב ע"ב

ז גמ', אינו והא רבא משקי בי וכו' מקמיה ואיקפד. הקשה **הפני יהושע**, דאטו משום דיכול למחול מדעתו, לא היה לו להקפיד כל זמן שלא מחל. **והמהרש"א** (חידושי אגרות) תירץ, דכיון שהיה עומד ומשקה הודיע שמחל. והקשה, דאם כן למאי דסלקא דעתין דאין יכול למחול, קשיא, היאך היה עומד ומשקה. ותירץ **הפני יהושע**, דודאי במאי דדלי להו כסא אף אם היה בעמידה, לכולי עלמא שרי, דאף למחול אינו צריך, דהכי אורחא דמילתא וגדול הכנסת אורחים.

יא גמ', מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. הקשה **המהרש"א** (חידושי אגרות), דמהאי דינא דרבי צדוק נימא נמי דליהוי מחילת המלך מחילה, מקל וחומר מכבוד המקום. ותירץ, דהקב"ה עלמא דיליה היא ומלכותא דיליה, ומצי מחיל ליקריה, כדלעיל גבי נשיא ורב. אבל מלך בשר ודם, מלכותא דארעה לא הוה אלא כעין מלכותא דשמיא, ומשמיא מוקמי ליה ולא דיליה הוא, כדכתיב **"כי לה' המלוכה"**, ואין מלך בשר ודם יכול למחול כבוד מלכות שמים.

יב גמ', שום תשים עליך מלך. פירש **רש"י בכותבות** (יז). **ד"ה שום תשים**, דאין כבודו מחול משום שריבה הכתוב שימות הרבה. וביאר **השיטה מקובצת** (שם), דכל שעה שמוחל על כבודו, הרי כאילו הסיר עצמו ממלכות, וצריך אתה להשימו עליך מחדש. **והמהר"ם שיף** (שם) ביאר, דדריש מהא דכתיב **"עליך"**, דהוה ליה למימר שום תשים לך מלך, דעליך משמע שתהא איתתו עליך.

יג גמ', אין זקן אלא חכם שנאמר וכו'. ביאר **הבן יהוידע**, דהחכם מכונה בשם זקן, על פי מה דאיתא **באבות** (פ"ד מ"א), איזה חכם הלמד מכל אדם, וכיון דלומד מכל אדם נמצא מקובץ אצלו חכמה אשר נאספה בשנים רבות על ידם, ונחשב כאילו חי שנים רבות ולמד כל זה, ואף בעודו קטן בשנים נחשב לזקן, עוד ביאר, דהחכם אין לימודו נסתר אחר שנים, אלא אדרבה מוסיף ומתחזק בידו.

יד רש"י ד"ה אין זקן אלא זה שקנה חכמה, ולשון נוטריקון דיבר הכתוב. ביאר **הפני יהושע**, דלפי מה דאמר אב"י **בנדרים** (מא), דאין עני אלא בדעה, ובמערבא אמרי דדא ביה כולא ביה, דלא דא ביה מה ביה. דא קני מה חסר, דא לא קני מה קני, דדא קני מה חסר ודא חסר מה קנה, אי אפשר לפרש סתם לשון **זה קנה**, אלא על מי שקנה חכמה. **והבן יהוידע** ביאר, לפי מה דאמרינן **בברכות** (נו): הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה, דכתיב **"קנה חכמה קנה בינה"**. וביאר דהטעם, כיון דהתורה שהיא החכמה נקראת לקח טוב, ולקח טוב בגימטריא קנה.

טו גמ', יכול יהדרנו בממון תלמוד לומר תקום והדרת. הקשה **המקנה**, דהא קיימא לן **לעיל** (בעמוד א'), דכיבוד אב משל אב, ואם כן, היכי סלקא דעתך דכיבוד הזקן יהיה בממון יותר מן האב. ותירץ, דסלקא דעתך דשייך הידור בממון לענין כלימה, כי היכי דשייך לגבי אב, כהא דאמרינן **לעיל** (לא): כדי שיורוק ארנקי לים ולא יכלימונו, משום דלצער אביו חמיר טפי. **והעין אליהו** תירץ, דהא דאמרינן דכיבוד משל אב ולא משל בן, משום דילפינן מתלמיד חכם, דמצינו דהתורה צותה הידור דוקא ברליכא היזק ממון, והוא הדין בכיבוד אב ואם. אבל לפי הסלקא דעתך דתלמיד חכם נמי יהדרנו בממון, הוה אמינא דגם כיבוד אב ואם, הוה בהפסד ממון.

טז גמ', אם כן נכתוב רחמנא מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן. הקשה **השיטה לא נודע למי**, דהשתא נמי דלא כתיב אלא חד **"תקום"** **"והדרת"**, איכא למידרשינהו לתרווייהו אשיבה וזקן, כדרדשינן **בבבא מציעא** (סא), גבי ריבית, **"את כספך לא תתן לו בנשך, בנשך ובתרביית לא תתן"**, וכך דרשו **בפסחים** (כא): **"לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור, תתנה או מכור לנכרי"**. ותירץ, דשאני הכא דאקימה לא שייך למימר **"פני"** אלא **"מפני"**, ובהידור ליכא למימר **"מפני"** אלא **"פני"**. והקשה, הא השתא נמי אמרינן דלכתוב רחמנא **"מפני שיבה תקום"** וכו', אף דגבי **"והדרת"** לא שייך **"מפני"**. ותירץ, דהכא משום דאיכא למשמע דכולה חדא מלתא חדא כדאמר תנא קמא, הוה ליה למפליגינהו בהדיא, דגבי ריבית וגבי נבילה, ודאי גר ונכרי, וכן נשך ותרביית תרי מילי נינהו, אבל שיבה וזקן, איכא למימר דחדא מילתא היא, כדאמר תנא קמא.

דף לג ע"א

א רש"י ד"ה אף הידור שאין בו חסרון כיס, ועל כרחך לא נכתב הידור אלא

ממילא שוב הוה מחויב על הטורח מדאורייתא משום כיבוד. **והרא"ש** (כאן סימן ו) כתב, דכייפינן ליה לכן ושקלינן מיניה בתורת צדקה. והא דאיתא בירושלמי, דאם אין לו מחור על הפתחים, לא שיכבדהו משלו ויחזור על הפתחים, אלא בגופו מכבדו ובטל ממלאכתו, ומתוך כך צריך לחזר על הפתחים. וכן כתבו **הרי"ף והר"ן** (כאן ג). **מדפי הרי"ף**, דהוה בתורת צדקה. והוכיחו מהא דפרכינן בגמרא, **"אי משל אב היכי משכחת לה חסרון כיס"**, והא משכחת לה בחסרון כיס, בדלית ליה לאב. עוד הוכיח, מהא דפרכה **הגמ'** אהא ד"עד היכן כבוד אב ואם וכו' ואינו מכלימו", ואי אמרת משל אב, מאי נפקא ליה מינה, ואיצטריך לשנויי בראוי לירושו, ואם איתא דבדלית ליה לאב הבן מחויב משלו, הא נפקא ליה מינה טובא, שאם יפסיד האב נכסיו יתחייב הוא לפרנסו.

ב רש"י ד"ה להעדפה, עליו מוטל להאכילו ולהשקותו מדה בינונית ואם אביו צריך לסעודה יתירה וכו'. הקשה **האור החמה**, דלכאורה איירינן בגוונא דאביו צריך לסעודה יתירה, דאי לאו הכי, איך אפשר לתת לו סעודה יתירה ממעשר עני. ואם כן, אמאי לא יחשב לדידיה כבינונית דעלמא. ותירץ, דענין כיבוד דהוה משל בן, היינו שלא תהיה הנגהת האב פחותה מהנגהת כולי עלמא, משום שבכך יתבוה בעיני הבריות, ומצות כבוד הוא, שלא יהיה מבוזה. אבל מה שצריך לסעודה יתירה מחמת סיבה פרטית, אין בזה בזיון, ולכך אין בזה מחובת הכבוד, אבל יכול לתת לו ממעשר עני כיון דנצרך לכך.

ג גמ', ואי אמרת משל אב מאי נפקא ליה מניה. הקשה **החזון איש** (נשים קידושיין סימן קמח), דאפילו אי הוה משל בן, הא אמרינן לעיל דאינו חייב בהעדפה, ואין לך העדפה גדולה מזו. ותירץ, דנהי שאין הבן חייב ליתן לאב ארנקי לזרוק לים, מכל מקום אם נטל האב לזרוקו, עקירת הבן מידו היא הכלמה, ועליה מוזהר הבן, ואינו בכלל העדפה. הלכך אי משל בן מוזהר הבן שלא להכלימו, אבל אי משל אב אין הבן חייב להפסיד ורשאי להכלימו. ועיין לקמן אות ו'.

ד גמ', שם. כתב **רש"י ד"ה שיטול אביו**, ואי אמרת כבוד האב וכו' אינו אלא משל אב אם כן האי ארנקי הוה משל אב. **וברי"ף** (יב: מדפי הרי"ף) גרס, כדי שיטול ארנקי שלן. והקשה **הב"ח** (י"ד סימן רמ סק"א), דלפי גרסתו מאי מקשינן למאן דאמר משל אב **"מאי נפקא מינה לכן אם ישליכנו לים"**, ומאי רבותיה דאינו מכלימו, הא לא מיירי בארנקי של אב דהא קתני להדיא ארנקי שלו. ותירץ, דהכי קאמר, דאי אמרת בשלמא אין חיוב הכבוד אלא משל אב, אם כן, אפילו הארנקי של בן, מאי רבותיה דאינו מכלימו, הלא אינו מפסיד כלום, דהא צריך לשלם לו כל ההפסד כאילו הפסידו אחר. אלא ודאי דאין צריך לפרוע לבן מה שהפסיד, ואם כן, על כרחך דהבן מחויב לכבדו בממונו, וכבודו מה שיש לו קורת רוח בזריקה זו.

ה גמ', שאלו את ר' אליעזר וכו' כדי שיטול ארנקי וכו'. הקשה **הפני יהושע**, אמאי לא מייתי הכא האי עובדא **דלעיל** (לא). דשאלו את ר' אליעזר עד היכן כיבוד אב ואם וכו', והתם לא שייך האי שיינויא דמשנינן הכא. ותירץ, דלעיל ליכא כיבוד אב, מצד מה שמוחל מדין תורה לכפותו בדברים או בשוטים שלא להקיצו, אף למאן דאמר משל בן, כיון דאפשר דאבוא ליה בהכי, ומסתמא לא מקפיד, דרווחא כי האי, עדיפא לאיניש, מעצר היקיצה משנתו. ומה שאמר ר' אליעזר לעיל, היינו לענין קיבול שכר, מה שאין כן הכא, דאיירי לענין כפיה.

ו גמ', עד היכן כבוד אב ואם וכו'. **הרמב"ם** (פ"ו מממרים ה"ג) כתב, איזהו כבוד מאכיל ומשקה מלביש ומכסה משל אב. **ובהל' ז'** כתב, עד היכן כבוד אב ואם אפילו נטל כיס של זהובים שלו והשליכהו בפניו לים לא יכלים אותו. והקשה **הכסף משנה** (ה"ז), דמאחר שפסק (בהלכה ג'), דאינו מאכיל אלא משל אב, אם כן האי ארנקי של אב הוא, ואם כן היאך כתב **"ואפילו נטלו כיס של זהובים שלן"**. ותירץ, **דהרמב"ם** סבירא ליה, דכי אמרינן דוקא משל אב, הני מילי לכבודו, אבל כדי לא לצער, יש לו לאבד כל ממון שבעולם. עוד כתב, דהא דאמרינן דמשל אב, היינו דאינו חייב למסור כיסו בשבילו, אמנם אם יחסר כיסו בשבילו הוה בכלל מצות כיבוד אב. **[ועיין לעיל אות ג]. והלחם משנה** (שם) תירץ, דהרמב"ם סבר כדעת **הרמ"ה** (הובא בטור י"ד סימן רמ), דהא דמצי לאכלומיה בארנקי של בן, הוה דווקא מקמי דשדייה לים, דאפשר דמימנע ולא שדי ליה. אבל בתר דשדייה אסור לאכלומיה, דמאי דהוה הוה, והשתא כי שתיק, הוה כיבוד שאין בו חסרון כיס ומיחייב בגויה, ולכך כתב הרמב"ם דאפילו נטלו כיס של זהובים שלו, כלומר דאיירינן לאחר שזרקו.

ז גמ', דמחיל ליה ליקריה. הטורי אבן (במגילה כח). מביא **תשובת הריב"ש** (סימן ר"כ) שכתב בשם **הראב"ד**, דהרב שמחל על כבודו כבודו מחול, היינו דווקא באותן דברים שחייב אדם לנהוג כבוד לרבו מחמת תורתו, כגון לעמוד מפניו, אבל על ביונו אינו יכול למחול, ואדרבה אסור למחול להתורה מתבוה בכך. ודמי לאב שיכול למחול על כבודו, ואינו יכול למחול לבן שיוכל לגדפו. והקשה, אם כן מאי משני רב הונא ד"מחל ליקריה", הא הוה ביוזן דשמא יאמר לאבוא מידי בריתחיה. ותירץ, דכבוד הרב שאני, דכבודו גדול משל אב, משום האי כבוד במקום ביוזן אינו יכול למחול על כבודו. והקשה **הברכי יוסף בשו"ת ברכה** (סימן ר"מ סק"ח), דהראב"ד כתב דבין הרב ובין האב אין בזיונם מחול. ותירץ, דפשיטא ליה לחלק בין הכאה לבזיון, דבזיון יכול למחול, והכאה אינו יכול.

ח גמ', הלכה כאיסי בן יהודה. כתבו **הרמב"ן והריטב"א**, דהיכא דהתחיל המצוה,

לדרוש כדאמרן וכו'. הקשה המהרי"ט, אמאי הוצרך לפרש דנכתב להיא דלעיל, הא איצטריך שפיר לגלויי אקימה דבשעת מלאכה, דפטור, כדרשין דומיא דהידור. ותירץ, דהוקשה לרש"י דבין קימה ובין הידור יש במשמעותן חסרון כיס, והיאך נלמוד שתום מן הסתום ממנו. ועוד כתב, דכיון דקימה במקום הידור קאמר, אם כן לאו מילתא אחרייתא היא והיכי מקישינן להו. לכך פירש, דודאי קימה של הידור קאמר, והא דאמרין מה קימה שאין בה חסרון כיס, כלומר דהוי תנאי של קימה שתהא במקום הידור, וליכא למדרש הידור בפני עצמו, דהוי משמע בכל מיני הידור אף בממון, דלא נכתב לרבנות אלא למעט ממשמעות דקימה, דהוי משמע בכל מקום.

דף לג ע"ב
ט גמ', כיו שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמים. ביאר בהגהות הרד"ל, דכבוד שמים היינו קריאת שמע של שחרית וערבית. והתוס' הרא"ש כתב, דכבוד שמים היינו תפילה.

ז גמ', ואי אמרת שחרית וערבית בלבד אמאי לא ניטרח חיובא הוא. הקשה המהרי"ט, דלפי מה שכתבו התוס' בד"ה אין, דהאי דינא אינו נוהג אלא באותם הדורים בבית הרב, מאי פריך במרייתא, דילמא הכא מיירי בתלמידים אחרים שאינם דרים בבית הרב שחייבים לעמוד בכל שעה. ותירץ, דמה שכתבו לחלק, היינו דמדברא הוא דמחייב מפני הרואים, דמדאורייתא לא אשכחן חילוק בין צניעא לפרהסיא, ומסתמא אית לן למימר דלא חייבה תורה יותר ממה שחייבה לכבוד שמים, ורבנן הוא דאצריך פרהסיא, וקרא לא מצי קאי אדרבנן.

יא גמ', איבעיא להו בנו והוא רבו מהו וכו'. כתב הרא"ש (סימן נו), דהוי בעיא דלא איפשטיא, וספיקא דאורייתא הוא, ויעמדו זה מפני זה. אמנם הרמב"ם (פ"ו מממרים ה"ד פסק), דהאב שהיה תלמיד בנו אינו עומד בפני הבן, אבל הבן עומד מפני אביו אף על פי שהוא תלמידו. וביאר בהגהות הרד"ל, דטעמו משום דכבר נתחייב הבן בכבוד אביו קודם שנתחכם להיות כרבו, והוה ליה כמו חוקה לחיוב בכבוד אביו. אמנם היינו דווקא רבו ממש שלמד ממנו, ולא גדול ממנו בתורה בעלמא.

יב גמ', קל וחומר מפני לומדיה עומדים בפניה לא כל שכן. הקשו התוס' רא"ש והר"ן (יד: מדפי הרי"ף), הא במכות (כב:): איתא להיפך, כמה טפשיא הני אינשי דקיימי מקמי ספר תורה, ולא קיימי מקמיה גברא רבה. ותירצו, דלאו משום דעדיף גברא רבה מספר תורה, אלא לומר, דכיון שאלמלא הם, היתה התורה כרוכה ומונחת, והם פרשוה, וכדאמרין התם, דהא באורייתא כתיב ארבעים יכנו, ואתו רבנן ובצרי להו חדא, וכמה טפשיא הני אינשי, דהא למיקם מקמי ספר תורה לא ידעינן אלא מקל וחומר דגברא רבה. והפני יהושע תירץ, דהכא לא איירי אלא בסתם חכם, דאפילו הכי חייבין לעמוד מפניהם, ושפיר הוי קל וחומר לספר תורה, מה שאין כן התם איירי בגברא רבה ממש שראוי לישיב בסנהדרין, דעדיף מספר תורה. והקשה המקנה, דאי מיירי הכא בחכם, אין צריך לעמוד בפניו, אלא בקימה שיש בו הידור סגי דהיינו בתוך ד' אמות, ובספר תורה איתא (ביו"ד סימן רפב סעיף ב'), דצריך לקום כמלא עיניו. לכך תירץ, דהתם מיירי גבי שאר העם שאינם מבינים את התורה אלא על פי תלמיד חכם שמלמד אותם, גביהו עדיף תלמיד חכם. והא דקאמר הכא "מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שכן", היינו אפילו שאר העם שאינם מבינים מתוך התורה, והטעם, דכיון דבעו לעמוד מפני התלמיד חכם, שצריך לקום מפני הספר תורה, כל שכן דבעו לעמוד מפני הספר תורה.

יג רש"י ד"ה רכוב כמהלך דמי, רבו רכוב כמהלך דמי. כתב המקנה, דהוא הדין דהוה מצי לפרש איפכא כשוכב על החמור ורואה חכם מהלך, אי נימא דהוי כיושב וצריך לירד מן החמור, או נימא דבתר בהמה אזלינן, והוי כמהלך ברגליו, ואינו צריך לקום. וכתב, דלפי זה מיושב מה דהקשה המהרש"א (חידושי אגדות), אמאי לא פשטינן מהא דאיתא לעיל (לג:). דאבוי רכיב חמרא, משום, דהכא לא קא מיבעיא ליה גבי חכם. וכתב, דרש"י דקדק הכי מלשון במהלך דלא הוי ליה למימר אלא רכוב כיושב דמי.

יד רש"י ד"ה שנאמר והביטו, ומשה נשיא היה. הקשה המצפה איתן, הא משה היה מלך, כדאיתא בזבחים (קא:). ותירץ, דמשמע במדרש תנחומא (עקב ט), שלא נקרא מלך עד הלוחות השניות, ומעשה דנטיית האוהל היה קודם.

דף לד ע"א

א גמ', וציצית. הקשה הריטב"א, אמאי נשים פטורות מציצית אפילו לרבי שמעון, הא דרשינן סמוכים דציצית וכלאים, להתיר כלאים בציצית, ונימא כל שישנו ב"בל תלבש" ישנו ב"גדילים תעשה לך", והני נשי הואיל ואיתנהו בבל תלבש שעטנו, דהוי מצות לא תעשה, איתנהו נמי בגדילים תעשה לך, דהכי נמי דרשינן גבי מצה, דאף דהיא מצות עשה שהזמן גרמא, נשים חייבות, משום דאמרין, כל שישנו בבל תאכל ישנו בקום אכול מצה. ותירץ, דבשלמא גבי מצה כיון דליכא למידרש מילתא אחרייתא בהווא סמיכותא דרשינן הכי, אבל בסמוכין דציצית וכלאים כיון דאיכא למידרש ביה למיפטר כלאים בציצית, תו לא דרשינן ביה מה דאתי לסתור הכלל דמצוות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות.

ב תוס' ד"ה ותפילין, בתוה"ד, דכמו דכסות לילה פטורה לילה כשהוא לובשה ביום, הכי נמי כסות יום חייבת כשלבשה בלילה. הרמב"ם (פ"ג מציצית ה"ז) פסק, דביום חייב אף בכסות לילה ובלילה פטור אף בכסות יום. והר"ן (יד: מדפי הרי"ף) כתב, דאף דכסות לילה ביום נמי פטור, אפילו הכי כסות יום בלילה פטור, דלעולם לא מחייב עד דאיכא תרתן, כסות המיוחד לראיה, ובזמן ראיה, דהכי משמע מ"וראיתם".

ב גמ', בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה. כתב ר"ע מברטנורא (ביכורים פ"ג מ"ג ד"ה כל בעלי אומניות), דמטעם זה עומדים מפני נושאי המטה שהמת בה, ומפני נושאי התינוק לברית מילה. והתוס' אנשי שם (שם בד"ה ומפני נושאי התינוק) כתבו, דיש לדחות, דשאני התם דשאינדא דאולי, הם עוסקים במצוה ממש, דמקרא כתיב, "ולחלכת אל המקום", וגם בהוצאת המת הוי עוסק במצוה ממש, שכבוד הוא למת לנשאו על כתיפו. אבל במילה, לא הוי עוסק במצוה, דאין שום מצוה בהולכת התינוק, והוי הכנה למצוה. וכתב בשם המורדכי, שצריכים לעמוד כל העם בשעת מילה, ולא משום כבוד העוסקים במצוה, אלא משום כבוד המצוה עצמה.

ג גמ', אמר מר יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ. כתב הלחם משנה (פ"ו מתלמוד תורה ה"ב), דהא דאין עומדין בבית המרחץ, הוא הדין אפילו ברבו מובהק, דאין סברא לחלק בין חכם לרבו, כמו שחילקו בסיפא גבי קימה שיש בה הידור, דהא טעמא דפטור בבית הכסא, הוי משום מקום טינוף, ומה לי רבו מה לי אינו רבו. וכתב, דמשום הכי לא משנינן בגמרא כשהקשו מההיא דרבי חייא, "שאני התם דרבו הוה", כדקאמר שני חומשים שניתי לו. ובפתחי תשובה (יו"ד סימן רמד סק"ג) הביא, דבספר ארבעה טורי אבן על הרמב"ם, חולק וסובר, דדווקא ברבו שאינו מובהק, או בשאר חכם אין עומדין, אבל ברבו מובהק שהוא בכלל מורא, צריך לקום בפניו גם בבית המרחץ, וכן באביו.

ד גמ', הא בבתי גוואי הא בבתי בראי. כתב בהגהות הרד"ל דמסתברא דחדר אמצעי שבני אדם עומדים ערומים ולבושים, כיון שיש בו שאילת שלום, כדאמרין בשבת (י:). שייך בו קימה וידיור. וכתב, דלענין הרהור צריך עיון, דלכאורה יש לומר דדוקא שאילת שלום דהוי דרבנן, ומדאורייתא שלום אינו חשוב שם, אבל הרהור דברי תורה דהוי מדאורייתא, אף בחדר אמצעי אסור. וכתב, דיש לומר דכיון דכל איסור מרחץ מדרבנן, הם אמרו דבאמצעי דליכא וזהמא, ליכא איסורא. והמקנה כתב, דבית אמצעי כיון שמותר להרהר מחויב לקום, דאי לאו הכי מאי הכי נמי מסתברא. והביא דהש"ך כתב, דצריך לקום כיון שיש בו שאילת שלום.

ה גמ', שמא יושב ומהרהר הוה. ביאר השיטה לא נורע למי, דמתוך כך אינו רואה כשעובר לפניו. וכתב, דאי הוה חזי ליה, אף דהיה מהרהר בהן חייב לעמוד. ואף על גב דקיימא לן לקמן (עמוד ב'), דאין תלמיד חכם רשאי לעמוד בשעה שיושב ועוסק בתורה, דווקא עוסק אבל מהרהר לא. ובמאורי כתב, דרבנן רבו חייב לעמוד אף כשעוסק בתורה.

ו גמ', יכול יעצום עיניו מקמיה דלמיטיה זמן חיובא. כתב החזון איש (נשים קידושין סימן קמ"ח), דבכלל ראייה, הוי שמיעה והכרה וידיעה, ושפיר קרינן ביה קימה שיש בו הידור. והא דאמרין יעצום עיניו, היינו שלא ידע כלל אם הוא תוך ד' אמות. ובהגהות נחלת צבי (יו"ד סימן רמז), הוכיח מכאן דסומא פטור, דהרי אם בשעה שרבו עובר לפניו עיניו סגורות ואינו רואה אותו, אינו חייב לקום, אף שיועד שהוא לפניו, הוא הדין סומא שכל שעה עיניו עצומות. והקשה, מהא דאיתא לעיל (לא:), דרב יוסף כי שמע קל כרעא דאמיה אמר איקום מקמי שכינה דאתיא, והא רב יוסף הוה סומא. ותירץ, דיש לחלק בין חכם לאביו ואמו ורבו מובהק, והא דאמרין הכא דאי יעצום עיניו יפטר, מיירי ברבו שאינו מובהק, והא דרב יוסף דקאים מקמי אימיה, כיון דחייב אף חוץ לד' אמות, כרבו מובהק.

ז גמ', אבל ברבו המובהק מלא עיניו. ביאר הר"ן (יד: מדפי הרי"ף), דכיון דרבו מובהק הוא, כי קאים מקמיה כמלא עיניו, קימה שיש בה הידור היא, שהדבר מוכיח שלכבודו הוא עומד. וכתב בחידושי מורן רי"ז הלוי (פ"ה מתלמוד תורה ה"א), דמדברי הרמב"ם (שם), משמע, דהטעם, דדין ד' אמות לא נאמר אלא על חובת הקימה של "תקום והדרת" שנאמרה על כל תלמיד חכם, וזו היא שתלויה בהידור, אבל ברבו מובהק מלבד מצות ההידור של "תקום והדרת" מחויב אף לקום מפניו מדין כבוד ומורא. דהרי גם בכבוד אב ואם קיימא לן דמחויב לעמוד מפניהם, וגבי אביו ואמו לא מצינו מצות הידור כלל, דבאב ואם כל מצותם היא כיבוד ומורא, אלא על כרחך דמשום חיובא דכבוד ומורא צריך לעמוד מפניהם, וממילא הוא הדין ברבו מובהק.

ח גמ', הלכה כאיסי בן יהודה. כתב הרא"ש (סימן נג), דכיון דסבירא ליה כל שיבה במשמע, על כרחך דריש זקן זה שקנה חכמה, ליניק וחכים כר' יוסי הגליל. וכתב דכן הלכה. וכן פסק הרמב"ם (פ"ו מתלמוד תורה ה"א). וכתב הר"ן (יד: מדפי הרי"ף), דמדברי הרי"ף משמע, דסבר דיניק וחכים לא. וכתב, דלפי זה צריך לומר, דמילתיה דאיסי לא מכריע ביניק וחכים מידי, דנהי דסבירא ליה דיניק וחכים לא.

ג) תוס' ד"ה מעקה, תימה לרבי בכל הני כתב לאו. ובר"ן (י"ד: מדפי הרי"ף), הקשה באופן אחר, דלמה ליה למיתני מעקה אבידה ושילוח הקן, פשיטא שהנשים חייבות בהן, דאפילו לא מחייבי משום עשה שבהן, מחייבי בלאו דידהו. ותירץ, דחייבי עשה משום דהלאו והעשה שבהן אינן באין כאחד, דבשילוח הקן אם נטלה על מנת שלא לשלחה עובר משום לא תקח האם, ואחר כך חייב בעשה דשלח, וכן באבידה וכן במעקה. וכתב בחידושי הגרע"א, דהתוס' והר"ן פליגי, דתוס' סביר, דכל עשה ולא תעשה שהזמן גרמא, אין הנשים מצוות על העשה אלא על הלאו, מה שאין כן להר"ן, דהנשים מחויבות גם בעשה היכא דהעשה והלאו באים כאחד.

ד) בא"ד, מגדל כלב רע וסולם רעוע וכו' ועשית זו מצות עשה לא תשים דמים זו מצות לא תעשה. מבואר בדברי תוס' דמגדל כלב רע וסולם רעוע אינו עובר בעשה ד"ועשית מעקה" אלא בלא תעשה ד"לא תשים דמים בביתך", וכן כתב הסמ"ק (מצוה קנב). וכן פסק החיי אדם (כלל טו, כד) דאין מברכין על הסרת המכשולות. וכן כתב נמי בהעמק שאלה (קמה, יז) ועיין בביתאור הגרי"ם לספר המצוות לרס"ג (עשה עז) שהאריך בוה. אמנם הרמב"ם בספר המצוות (עשה קפד) כתב, היא שצונו להסיר המכשולים והסכנות מכל מושבינו. וזה שנבנה כותל סביב הגג וסביב הבורות והשיחין והדומה להם כדי שלא יפול המסתכן בהם או מהם וכן המקומות המסוכנים והרעועים כולם יבנו ויתקנו עד שיסור הרעוע והסכנה. והוא אמרו יתברך ועשית מעקה לגרך. וכן כתב גם בספר החינוך (מצוה תקמו).

ו) תוס' ד"ה סלקא דעתך, למה לי האזרח להוציא את הנשים. הקשה המהרש"א הא אי לא הוה כתיב קרא במצה, לא הוה ב' כתובים, והוה ילפינן שפיר, כל מצות עשה שהזמן גרמא מהקהל לחיובא, ולא לפטור מראיה, דכל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא, לחומרא מקשינן, ואם כן, שפיר איצטריך האזרח לפטור בטוכה. ותירץ, דהכא איירי למאי דלא אסיק אדעתיה הך מילתא דב' כתובים.

ה) בא"ד, בתוה"ד, ואומר ר"י דבכולהו משכחת בהו עשה בלא לאו. והרמב"ן תירץ, דעיקר מצותו עשה, שאין הלאו שבו אלא לקיים העשה, ואילו היו נשים פטורות מהעשה, היו פטורות אף מהלאו. אבל בשאר מצות עשה שיש בהם לאו ועשה חייבות בשניהם. וביאר המקנה, דהיכא דהמצוה הוא בקום עשה, גם הלאו שבו אינו אלא לחוק העשה, מה שאין כן בשב ואל תעשה דהלאו הוא עיקר. והקהילות יעקב (סימן לב), הוכיח כדעת הרמב"ן, מהא דאיתא בבבא מציעא (נט), שומר אבידה רב יוסף אמר כשומר שכר, משום דקא מהניא ליה פרוטה דרב יוסף, דבשעה שעוסק בהשבת אבידה, מיפטר מלמיתב ריפתא לעניא, כיון דעוסק במצוה פטור מן המצוה. והביא דבבית יעקב (כתובות מט.) הקשה, דהא עוסק במצוה אינו פטור אלא ממצוות עשה אחרת, אבל פשיטא דאינו רשאי לעבור על לא תעשה בשעה שעוסק במצוה, ובצדקה איכא תרי לאוין. "לא תאמץ", ו"לא תקפוך". וכתב, דעל כרחך צריך לומר כדעת הרמב"ן, דבמצוות עשה דקום עשה, גם אוהרת הלאו, אינה אלא לחוק את העשה, וכל היכא דליכא העשה, ממילא ליכא לאו, וכשעוסק במצוה דמיפטר ממצוות עשה דצדקה, ממילא מיפטר גם מהלאו, דהוא רק לחוק שלא יעבור על העשה.

ז) תוס' ד"ה אשה בעלה משמחה, כתב הרמב"ם (פי"א מחגיגה ה"א), השמחה האמורה ברגלים הוא שיקריב שלמים וכו' ונשים חייבות במצוה זו. והשיג עליו הראב"ד, דאשה בעלה משמחה. וביאר הלחם משנה השגתו, דכיון דאין חיוב לאשה בקרבן כלל, ואפילו בעלה אינו חייב קרבן בעדה, היאך אמר נשים חייבות במצוה זו. ותירץ דהרמב"ם סבר כמו שפירש רבינו תם, דאשה בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו, שהחובה מוטלת על בעלה, דהיינו שתוכל עמו באותו קרבן. ובאבי עזרי (פי"ב מחגיגה ה"י ד"ה ובפ"א) תירץ, דהא דאמר נשים חייבות מיירי על חיוב שלמים, והא דאמרינן בגמרא דאשה בעלה משמחה, מיירי לענין מצות שמחת הרגל.

ח) תוס' ד"ה אשה בעלה משמחה, בתוה"ד, וקשה לרבינו תם וכו' אבל בומן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר. והעצמות יוסף תירץ, לפי מה דאיתא ב**פסחים** (קט.), באנשים בראוי להם דהיינו יין, והנשים בראוי להן דהיינו כלי פשתן, ומאכל ומשתה לא שייך בנשים. ואם כן, צריך לומר דרש"י קאי אבל הזוגיים, ומאי דאמר במאכל, היינו הבשר מהשלמים הנאכלים בירושלים, וקאי אומן שבית המקדש קיים, ובגדי צבעונים קאי אומן שאין בית המקדש קיים. ובספר המצוות להרמב"ם (מצוות עשה נד) כתב, וכולל באמרו ושמחת בחגיך, מה שאמרו גם כן שמח בכל מיני שמחה, ומוזה לאכול בשר בימים טובים ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים. וביאר השאגת אריה (סימן סה), דאף דאמרינן ב**פסחים** (שם), דבומן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שלמים, מכל מקום מצוות עשה של שמחה נוהג מהתורה בכל מיני שמחות, משום דמצות שמחה שנצטוונו ברגל, אינה שמחה פרטית אלא שמחה כללית, שמחויב לשמוח ביום טוב בכל מיני שמחה שיכול לשמוח, וכל אדם מחויב לשמוח כפי יכולתו ולפי רוב עשור.

ט) גמ', ואי לא כתב מצוה הוה אמינא נילף ט"ז ט"ז מחג הסוכות. הקשה המהרש"ל, הא כתבו התוס' בד"ה סלקא דעתך, דאי לאו היקשא דמצוה, הוה אמינא דהאזרח אתי לחייב נשים. ותירץ, דכיון דקיימא לן מהצד של תפילין לפטור כל מצות עשה שהזמן גרמא, הוה אמינא דבא לרבות לחיוב. אבל השתא דקיימא לן בהאי סלקא דעתך דנילף כל מצות עשה שהזמן גרמא לחיובא מהקהל, שפיר אתי האזרח לפטור.

י) גמ', ומצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות מנלן. הקשה המהרי"ט, דמשמע מהא דבעי מנלן, דמסברא חייבות בכל המצוות. ואם כן היכי פריך בתר הכי, ונקיש תפילין למוזהא לחיובה", הא על כרחך לא אתא היקשא להכי דמהיכי תיתי למיפטרנהו. ותירץ, דהשתא פריך, דאם תמצו לומר דגמרי מסוכה או מראיה לפטור כל המצוות שהזמן גרמא, תפילין נקיש למוזהא לחיובא, דלפטורא לא איצטריך.

יא) גמ', ותו מצות עשה שלא הזמן גרמא מנא לן דחייבות. הקשה הפני יהושע, דמהיכי תיתי דפטורות, דליכא למגמר מהא דהווי שני כתובים במצות עשה שהזמן גרמא לפטור, משום דדוקא מצות עשה שהזמן גרמא פטורות, כיון דלא חשיבי, דאינם תדירין ומצויין. עוד הקשה, דמצות עשה שאין הזמן גרמא, איכא למילף בקל וחומר ממצוה והקהל, וליכא למימר תפילין וראיה יוכיחו, דמה להנך שהזמן גרמא. ותירץ, דהשתא אסיק אדעתיה דאיכא למילף טפי מתלמוד תורה לפטורא. ועוד כתב, דהשתא משמע ליה, דאין לחלק כלל במצות עשה, דבכולהו איכא למימר דפטורי, מדאיצטריך קרא בלא תעשה, דחמיירי מעשה.

יב) תוס' ד"ה בכל מערבין, פי' בקונטרס בין עירובי חצירות בין עירובי תחומין. כתב הרש"ש, דיש לדייק מדברי רש"י דאיירי נמי בעירובי תחומין, מהא דכתב בתוס' ד"ה חוץ מן המים, דירתו ושביתתו, ולשון שביתתו לא שייך אלא בעירובי תחומין.

יג) תוס' ד"ה אשה בעלה משמחה, וקשה לרבינו תם וכו' אבל בומן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר. והעצמות יוסף תירץ, לפי מה דאיתא ב**פסחים** (קט.), באנשים בראוי להם דהיינו יין, והנשים בראוי להן דהיינו כלי פשתן, ומאכל ומשתה לא שייך בנשים. ואם כן, צריך לומר דרש"י קאי אבל הזוגיים, ומאי דאמר במאכל, היינו הבשר מהשלמים הנאכלים בירושלים, וקאי אומן שבית המקדש קיים, ובגדי צבעונים קאי אומן שאין בית המקדש קיים. ובספר המצוות להרמב"ם (מצוות עשה נד) כתב, וכולל באמרו ושמחת בחגיך, מה שאמרו גם כן שמח בכל מיני שמחה, ומוזה לאכול בשר בימים טובים ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים. וביאר השאגת אריה (סימן סה), דאף דאמרינן ב**פסחים** (שם), דבומן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שלמים, מכל מקום מצוות עשה של שמחה נוהג מהתורה בכל מיני שמחות, משום דמצות שמחה שנצטוונו ברגל, אינה שמחה פרטית אלא שמחה כללית, שמחויב לשמוח ביום טוב בכל מיני שמחה שיכול לשמוח, וכל אדם מחויב לשמוח כפי יכולתו ולפי רוב עשור.

יד) תוס' ד"ה אשה בעלה משמחה, בתוה"ד, וקשה לרבינו תם וכו' אבל בומן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר. והעצמות יוסף תירץ, לפי מה דאיתא ב**פסחים** (קט.), באנשים בראוי להם דהיינו יין, והנשים בראוי להן דהיינו כלי פשתן, ומאכל ומשתה לא שייך בנשים. ואם כן, צריך לומר דרש"י קאי אבל הזוגיים, ומאי דאמר במאכל, היינו הבשר מהשלמים הנאכלים בירושלים, וקאי אומן שבית המקדש קיים, ובגדי צבעונים קאי אומן שאין בית המקדש קיים. ובספר המצוות להרמב"ם (מצוות עשה נד) כתב, וכולל באמרו ושמחת בחגיך, מה שאמרו גם כן שמח בכל מיני שמחה, ומוזה לאכול בשר בימים טובים ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים. וביאר השאגת אריה (סימן סה), דאף דאמרינן ב**פסחים** (שם), דבומן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שלמים, מכל מקום מצוות עשה של שמחה נוהג מהתורה בכל מיני שמחות, משום דמצות שמחה שנצטוונו ברגל, אינה שמחה פרטית אלא שמחה כללית, שמחויב לשמוח ביום טוב בכל מיני שמחה שיכול לשמוח, וכל אדם מחויב לשמוח כפי יכולתו ולפי רוב עשור.

דף לד ע"ב

ט) גמ', איצטריך סלקא דעתך אמינא נילף ראייה ראייה מהקהל. הקשה המהר"י בן

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרת היוזמי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרכים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ה"כ ב"ט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaqi.net

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124